Эхэ Найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД УНЭН

Бүгэдэ арадай газетэ

1921 оной декабрийн 21-нээ гарана

1992 июль 9
Зунай hүүл hарын 10
ЧЕТВЕРГ
гарагай 5
№ 131 (18490)
сэн 6 мүн

...ссин Федерациин Верховно Советэй Президиумэй 1992 оной июниин 19-нэй №3137–I Тогтоолдо хабсаргалта

...ЯАД РЕСПУБЛИКЫН СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКА ХҮГЖЭЛТЫН ...ЛААР РОССИН ФЕДЕРАЦИИН ПРАВИТЕЛЬСТВЫН БА РОССИН ...Й БАНКЫН ҮЗЭМЖЭДЭ РЕСПУБЛИКЫН ВЕРХОВНО СОВЕТЭЙ МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТЭЙ ТАБИhАН ДУРАДХАЛНУУД

...едерациин Пре... Бурятадай ССР-эй ...гурэнэй зүгhөө ...йнолуулашагүй ...тухай» мартын ...дахи Зарлигай, ...ерациин Прави... ...лон Буряад Рес... Министрнүүдэй ...ондохи эконо... ...элсээнэй ёhоор, ...лнин гасалан ...хойшолонгуудые ...аар шууд ту... ...үүлхэ зорилго...

...бликын хүдөө ...гаалиин зуд га... ...рhан хохидолые ...тула Буряад ...н Министрнүүдэй ...1,7 миллион ту... ...тоодо фермерэй ...о 58,3 миллион ...ко;

...алнин зуд гаса... ...олонгуудые да... Буряад Респуб... ажахыда 800 ...харигэй нэмэлтэ ...үгэхэ;

...коол худалдажа ...а 700 миллион ...торэшэлэн үриеэ ...болон түлшэ-то... материалнуудай ...шалан түлэхын ...миллион гүхэри... ...итэй үрhалам...

...онд байгаалиин ...хохидолдо ...бүлөө 2 ...г хүрэхэ... ...эдэдэг туралам... ...ын туда Россин ...г ноосо жасаhые ...спубликын Мини... Советэ 151 миль... ...риг үгэхэ;

...оной сентябрийн Буряад Республи... ...нүүдэй Советэй ...тан тонно эдеэ ...роohо, 20 мянган ...г хоолой гурил, ...н тонно холимод ...элэй ороohо бо... ...үүн хэрэгсэдэ... ...продуктнуудые ...н 1992 ондо бу... ...дhаа эдеэ хоол ...тэжэл зоohо ...тангдаха транс... ...ргашануудай 50 ...түлэхэ;

...хойто зүгэй райо... ...аалгадаhан хэм... ...Буряад Республика... ...лай продукци үй... ...гаргашануудые ...хүлэм ...Федерациин Прави... ...ССР 1992 оной май ...байhан 289 тогтоолой ...сүглүлгэй зүгhөө мүнгэ ...дүүлдэг болохо ...ралые хаража ...

...от. импортын ...дөө хоол, ороо... ...лнүүдые худал... ...ын тула ондоо ...зоohо гаргагда... ...нин, тэрэ тоодо ...үгэгжүүлгын ...түлбэрээр хуу... ...ые Буряад Рес... тогтоохо. Хитад, ...жүкүрүзэ, ...ахын тула 300 ...тонно минеральна ...5 мянган тон... ...5 мянган тон... ...ро ба лицензи...

...адай Ой модоной ...инистерствэдэ 146 ...эриг үгэхэ, тэ... ...й модые авиа... ...алгада 30 милли... ...ойн түймэр уни... ...ргашануудые хү... ...тула 71 милли... ...риг. ой модо hэр... ...лгада 20 милли...

...Федерациин Эко... ...министерствэдэ, ...министерствэдэ, ...спубликын түлэ... ...хүсэнэй комплек...сын объектнүүдэй барилгада Россин бюджедhээ түбэй гуримаар 1992—1995 онуудта хараалагдаhан капитальна hомололгонуудые 1992 оной июлин 1-нээ үгэхэ, харин Түлишын ба эльэ хүсэнэй министерствэдэ хараахаар даалгагдаа гэбэл:

— ашаглалгада тушаахэ;

— Гусиноозерскын ГРЭС-эй эльэ хүсэнэй хоёр блок: № 6—210 МВТ—1992 ондо, № 7—210 МВТ—1994 ондо;

— ВЛ-500 кв түхэлэй Эрхүү—Гусиноозерск. —Шэтэ гэhэн ехэ хүсэтэй зайн галай линиие Эрхүү—Гусиноозерскын ГРЭС участок дээрэ—1992 ондо;

— Улаан-Удын 2-дохи ТЭЦ-тэ түс тустаа часай 160 тонныи хүсэтэй үурал гаргадаг 3-дахи ба 4-дэхи котлоагрегадуудые—1993 ондо;

— Түгныи шулуун нүүрhэнэй уурхайда 1992 ондо—2 миллион тонно хэмжээнэй, 1993 ондо—6 миллион тонно хэмжээцэй олзоборилгын нэмэлтэ хүсэнүүдые;

— Гусиноозерскын ГРЭС-тэ серэ илган сэбэрлэдэг түхеэрэлгэнүүдые түсэблэжэ барихын тула Россин Финансын министерство, Экономикын министерство, Внешэкономбанк 1993 ондо Түлишын ба эльэ хүсэнэй министерствын хэрэглэмжэдэ 26 миллион дойч-марка дамжуулан hомолхо.

Энэ зорилгоор жэл бүри шинэдотна түхэрүүдые үгэжэ, Россин худалдаа наймаанай ба материальна нөөсэ баялигуудай министерствэдэ, Түлишын ба эльэ хүсэнэй министерствэдэ, Внешэкономбанкда Республикын үүрhэнэй уурхайнуудые ехэ ашаанай карьериэ самосвалнуудай автомашинануудаар 1992—1995 онуудта хангаха тухай асуудал хаража үзэхэ

Молодежныи хризотиласбестын, Черемшанска кварцит эльнэнэй ба Озернын цинк-туулгаанай хэбтэшэнүүдэй стратегическэ удха шанартайе хараада абан, Россин Федерациин экономикын болон Финансын министерствэнүүдтэ 1992 онhоо захалаад, эдэ хэбтэшэнүүдые ашаглалгада федеральна бюджедhээ түбэй гуримаар хубаарилагдадаг капитальна гаргашануудые үгэхэ бэ тэдэнние Россин Федерациин гүрэнэй шухала хэрэглэмжэнүүдэй бүридэлдэ оруулха тухай асуудалые шиндхэхэ;

— 1992 оной сентябрийн 1-нээ Буряад Республикын Захааминай, Яруунын районуудые холын хойто зүгэй районуудтай адли болгохо;

— Буряад Республикын курортнуудта амарагшадые худалдаа наймаанай талаар хангахын тула РФ-гэй курортторгын эмхинүүдые байгуулха;

— Россин Федерациин Министрнүүдэй Советэй 1991 оной январийн 31-нэй № 90 Тогтоолоор баталагдаhан Россин Федерациин хүүгэдэй эдеэ хоолой индустри хүгжөөлгын гүрэнэй программада нэмэжэ оруулхэ гэбэл, Улаан-Удэдэ жэлэй 6 мянган тонно хүсэтэй хүүгэдтэ үгтэхэ hүнэй эдеэ хоолой заводые барилга;

— Хойто зүгэй ба тэрээнтэй адлидхагдаhан районуудай хүн зоониие худалдаа наймаанай талаар хангалгые тогтонижоруулхын тула Северторгын эмхинүүдые бүрин бүтэн орхижо, тэдэнние дамжуулан, эдэ нютагуудта эд бараа эльгээгшэдые тодорхойлон баталхые хараалха;

— Северторгын хангадаг эмхи зургаануудай тоодо Буряад Республикын Баргажанай, Баунтын, Хурамхаанай, Муяын, Хойто-Байгалай, Ахын, Яруунын, ба Захааминай районуудтахи худалдаа наймаанай эмхинүүдые оруулха;

— Россин Федерациин правительствын баталhаан (1992 оной апрелийн 23-най № 267 Тогтоол), холын Хойто зүгэй районуудай, тэдээнтэй (эдэ районуудта ашаанануудые эльгээхэ ба зоохэ абаашаха эрхэ нүхэсэлэй талаар) адлидхагдаhан нютагуудай тоодо Буряад Республикын Муяын, Ахын, Захааминай, Яруунын районуудые оруулха;

— Россин Федерациин бюджедые бүридүүлхэдээ, хүн зоониие бодотоор зөөhэнэй түлөө бюджедэй мүнгэ хабаадуулалсажа, түсэбтэ тоосооной тарифай ёhоор түлбэрин оруулжа, горгүйсэдкомуудтай (мэринүүдтэй) экономическа харилсаанай үндэhэ hүүрн дээрэ хүдэлдэг хотын пассажирска транспортда мүнгэ hомолхо статья хараалха;

— хотын автобусуудые худалдан абалгада түбэй гуримаар шэглүүлэгдэдэг мүнгэ үгэхэдээ, 1992 оной III кварталhаа эхилэн, Буряад Республикын бюджедэй «Хотын пассажирска транспортда мүнгэ hомололго» гэhэн статьягаар дамжуулхые хараалха;

— түлөөhэгүйгээр гү, али зарим хубиень түлэжэ ябаха хүнгэлэлтэтэй пассажирнуудые зөөhэнэй түлөө транспортын предприятинуудта мүнгыень хүсэлдүүлэн бусааха гуримай талаар дурадхалнуудые бэлдэхэ;

— өөhэдынгөө худэлмэришэд, алба хаагшадые худэлмэридэнь ба hөөгэнь хотын пассажирска транспортаар зөөhэнэй түлөө предприятинуудай гаргашалhан мүнгые үйлэдбэрилhэн продукциин (худэлмэрнин, аша туhануудай) өөрынь үнэ сэндэ нэмэхэ тухай асуудалые шиндхэхэ;

— Россин Федерациин Транспортын министерствэдэ Буряад Республикын Министрнүүдэй Советтэй хамта Улаан-Удын аэропортые hэльбэн шэнэлэлгэдэ техникын ба экономикын талаар үндэhэ баримта олгуулха документые гурбан hарын туршада баталжа, 1993 онhоо эхилжэ, энэ зорилгоор Россин бюджедhээ түбэй гуримаар шэглүүлэгдэдэг hомололгонуудые хараалха;

— ашаглалгын гарзые ба самолёдуудай паркын шэнэдхэлгые ханган хүсэлдүүлгэдэ түбэй гуримаар шэглүүлэгдэдэг мүнгэ үгэхэдөө, Улаан-Удын авиапредприятиие «Байкалавиа» нэгэдэлhээ түсгаарлаhан гуримаар хангаха;

— Улаан-Удын авиапредприятида ТУ-154 түхэлэй хоёр самолёт үгэхэ арга боложо хаража үзэхэ;

— налог тохоhоной үндэhоор hомологдожо дүүргэгдэдэг бүхы түхэлэй харгын худэлмэринүүдтэ, бюджедэй мүнгэнhөө (харгыгаар ябадаг хэрэгсэлнүүдые худалдан абалгые оруулалсан) hомологдодог хотын пассажирска транспортын худэлмэридэ нэмэгдэhэн үнэ сэнгэй налог болоулха тухай дурадхалнуудые бэлдэхэ;

— сэнгүүдэй hула табилгатай, болон эльнэ хүсэ гаргадаг зүйлнүүдэй үнэ сэнгүүдые hула табилгатай дашарамдуулан, «Россин Федерациин харгын жасануудтухай» Хууляар 1992 ондо тогтоогдоhон, бюджедhээ гадуур харгын жасануудые бүридүүлхэ налогуудые ехэ болгохо талаар дурадхалнуудые бэлдэхэ;

— хотонуудхоорондын телефонно станци худалдажа абахын болон Улаан-Удын hандарха туйлдаа хүрэhэн 2-дохи АТС-эй тоног түхеэрэлгэ hэлгэхын тула США-гаи 10 миллион доллар хэмжээнэй мүнгэ валютаар үгэхэ тухай асуудал шиндхэхэ;

— республикын телерадиоканал эмхидхэхын hула хэрэгтэй мүнгэ ба телерадио-түхеэрэлгэнүүдые үгэхэ;

— Россин Федерациин Правительствын 1992 оной январийн 4-нэй № 20 Тогтоолтой зохилдуулан, БАМ-ай hуурин тосхонуудта саг зуурын хуушарhан гэрнүүдтэ ажаhуугшадые hайн байраар хангахын тула гэр байрын барилгада гэжэ зорюулан, «Трансстрой» корпорациин эмхинүүдтэ түбэй гуримаар шэглүүлэгдэдэг капитальна hомололгонуудые жэл бүри үгэжэ байхые Россин республиканска бюджет соо хараалха;

— Россин Федерациин Зам харилсаанай министерствын БАМ шадар оршодог барилгын эмхинүүд, предприятинуудhаа нютагай Советүүдэй баланса шэнээр түшаажа абтажа байhан социально-соёлой, гэр байрын-коммунальна ажахын объектнүүдые харуулhалгада Буряад Республикын бюджедтэ нэмэлтэ мүнгэ hомолхо тухай Россин Федерациин Правительствын болон Буряад Республикын Министрнүүдэй Советэй хоорондохи экономическа асуудалнуудаар хэлсээнэй 16-дахи статьягай дүүргэлтые хангаха;

— 1996 онhоо Ка-62 түхэлэй вертолёт бүтээжэ захалха программые түрүүшын ээлжээндэ хаража баталха, тус программада хабаададаг авиационно ба мотеор бүтээдэг промышленностиин научно-техническэ комплексууда, конструкторска бюроануудта, предприятинуудта гүрэнэй зүгhөө туhаламжа үзүүлхэ;

— үйлэдбэрини «Буратформмаш» нэгэдэлые үргэд хэжэ дүүргэхын тула Россин Федерациин Промышленностиин министерствэдэ федеральна бюджедhээ мүнгэ үгэхые хараалха;

— Буряад Республикын газар дээрэ оршодог оборонно предприятинуудай конверси бэелүүлхын тула шухала хэрэгтэй капитальна hомололгонуудые оруулха;

— 1992—1994 онуудта Улаан-Удын шэлэй заводые hэльбэн шэнэдхэлгэдэ 591 миллион түхэриг, США-гай 10 миллион доллар, тэрэ тоодо, 1992 ондо 220 миллион түхэриг үгэхэ, түс заводые техникын талаар шэнээр зэбсэгжүүлгэдэ, hэльбэн шэнэлэлгэдэ шэглүүлэгдэдэг ашаг олзодо хүнгэлэлэтэтэйгээр налог тохохо;

— 1992—1994 онуудта «Теплоприбор» заводой hэльбэн шэнэдхэлгын 1 дахиээлжээ түгэсхэлгэдэ федеральна бюджедhээ 267 миллион түхэриг, тэрэ тоодо 1992 ондо 63 миллион түхэриг үгэхэ.

— Россин Федерациин Түбэй банкын болон Буряад Республикын Верховно Советэй, Министрнүүдэй Советэй хоорондо Буряад Республикын Национальна банкын статус, эрхэ түлөөлэлгэнүүд ба Россин Түбэй банктай тэрэнэй харилсаанууд тухай тусхай хэлсээ баталха;

— июнь соо 1,6 миллиард түхэриг, жэлэй түгэсэтэр 7,0 миллиард түхэриг мүнгэ нэмэжэ үгэхэ.

ШЭНЭ ТҮХЭЛЭЙ «РОССИ» ЧЕГҮҮДЭЭР ТООСОХО ДҮРИМҮҮДЭЙ ТАЙЛБАРИ

Шэнэ түхэлэй «Росси» чегүүд мүнгэнэй эрьесэдэ олоор оруулагдахань. Энээнтэй дашарамдуулан, тэдэнэй эрьесын гол дүримүүд тухай Буряад Республикын Национальна Банк хүн зондо мэдээсэнэ.

1. Россин Федерациин газар дэйда дээрэ оршодог, элдэб янзын зөөритэй худалдаа наймаанай эмхи зургаануудтай, хүн зондо хангалга үзүүлдэг предприятинуудтай эд бараанай ба хангалгын түлөө тоосохын тулада эрхэтэ ба хуулита нюурнууд чегүүдые хэрэглэхэ. Тэдэнэй тоодо Түмэр замай управлени, Госкомнефтепродукт, Контейнернэ станци, Авиаотряд, Гостиницын нэгэдэл ба бусад оролсоно.

2. Чек хадаа нэрэ табиhан мүнгэнэй документ болоно. Мүнгэ хадагалhан эрхэтэдэй ба эмхи зургаануудай счедуудта байдаг мүнгэнэй түлөө банкын ба Нөөсэлгын банкын эмхи зургаануудаар тэрэ үгтэдэг.

Банкын гү, али Нөөсэлгын банкын эмхи зургаанhаа чек абахын тулада хадагалаатай байhан мүнгэнэй хэмжээн соо ямаршье суммада счет нээгдэдэг. Тиихдээ эрхэтэ нюурай мүнгэ хадагалаагүй байгаа hаань, сэбэр мүнгэ оруулжа, депозитнэ счет нээжэ болохо.

3. Эрхэтэ нюурнуудта 100 түхэриг hөөс эхилээд, тэрээнhээ дээшэ, харин хуулита нюурнуудта (предприятинуудта) 1000 түхэриг ба тэрээнhээ дээшэ хэмжээнэй чек үгтэжэ болохо.

4. Банкын эмхи зургаан клиентдэ чегүүдhээ гадна чегэй карточка үгэдэг. Тэрээн соонь чегэй эзэн тухай мэдээнүүд, үгтэhэн чегүүдэй нийтэ хэмжээн бэшээтэй байха ёhотой.

5. Чек абаhан хүн чегэй бланк бүхэнэй түлөө 1 түхэриг түлэдэг.

6. Хэрэглэгдээгүй ба хэрэггүй болоhон чегүүдые тэдэние абаhан банкын эмхи зургаанда бусаадаг.

7. Чегэй эзэнэй тэрэние үгы болгоо hаань, банкын эмхи зургаан тэрэнэй түлөө харюусахагүй. Чегэй ороходо, тэрээн соо бэшэгдэhэн мүнгэн гаргашалагдаhанда тоологдоо гэжэ мүнгэ оруулагшын депозитнэ счедто бэшэгдэдэг.

8. Банкын гү, али Нөөсэлгын банкын худэлмэрилэгшэдэй бэшэhэн чегэй карточка ба чегүүдые абахадаа, тэдээн дээрэ тэрэнэй фамили, нэрэ, обог, паспортын мэдээнүүд хэр зүбөөр бэшэгдээб гэжэ чегэй эзэн шалгаха ёhотой. Чегэй ара талада тамга табигдаhан, банкын худэлмэрилэгшэ гараа табиhан, нэгэ чегэй лимит байха ёhотой. Чегэй карточка дээрэ паспортын мэдээнүүдые бэшэлгэ эрхэтэ нюурнуудтал заатагүй юм.

9. Эд бараа худалдажа абахадаа ба хангалгын түлөө мүнгэ түлэхэдөө, чегэй эзэн эмхи зургаанай гү, али магазинай худэлмэрилэгшэдтэ өөрынгөө паспортые, чегэй карточка ба бэшэhэн чек үгэхэ ёhотой. Эд бараа худалдажа абахадаа гү, али хангалгын түлөө мүнгэ түлэхэдөө, чегэй эзэн тэрэнэй суммые тоогоор ба бэшэмэлээр, гадна эд бараанай гү, али хангалгын түлөө түлэжэ байhан эмхи зургаанай гү, али магазинай нэрые, hара, үдэр бэшэхэ ёhотой.

10. Гараар бэшэхэдээшье, техническэ хэрэгсэлнүүдые хэрэглэжэ бэшэхэдээшье, чегтэ заhабари хэжэ болохогүй. Хэрбээ чегэй бланк бэшэхэ үедэ алдуугай хэгдээ hаа, энэ бланк хэрэггүй болоо гэжэ тоологдодог, харин орондонь банкда чегэй шэнэ бланк бэшэжэ үгтэдэг. Хэрэггүй болоhон бланкын түлөө түлбэри түлэгдэхэ ёhотой.

11. Ямар нэгэн комиссние хабаадуулангүй, худалдаа наймаанай гү, али ондоо эмхи зургаанhаа чегтэ бэшэгдэhэн мүнгэндэ эд бараан үгтэхэ ёhотой.

12. Эд бараанай гү, али хангалгын түлөө түлбэри болгон абаhан эмхи зургаан, хангалга үзүүлhэн предприяти чек бэшэhэн үдэрhөө хойшо арбан үдэрэй туршада тэрэниие банкда дамжуулха уялгатай.

Чегүүдые эмхи зургаануудай абахаяа арсаhан ушарта нимэ телефоноор хонходохо: 2-63-89, 2-26-28, 2-60-47, 2-44-56.

Буряад Республикын Национальна Банк.

Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумэй Зарлиг

СЭБЭР МҮНГЭНЭЙ ЭРЬЕСЫН ДҮРИМҮҮДЫЕ ЭБДЭhЭНЭЙ ТҮЛӨӨ ТУШААЛТА НЮУРНУУДАЙ ХАРЮУСАЛГА ТУХАЙ

Республика дотор сэбэр мүнгэнэй эрьесэ хангаха талаар хүшэр хүндэ байдал тохёолдоо гээд Буряад Республикын Верховно Советэй Президиум тэмдэглэнэ. Салин, пенсинүүдые, стипендинүүдые түлэхэ ябадал hаатуулагдаhа, түлбэринүүдэй талаар үри шэри улам ехэ болоно.

Россин Федерациин Президентын 1992 оной июниин 14-нэй 622 дохи номерой «Сэбэр мүнгэнэй эрьесые хизаарлаха талаар нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай» Зарлигаар сэбэр мүнгэнэй эрьесын дүримүүд тогтоогдоо hэн. Тэдэнтэй зохилдуулагдан, эмхидхэлэй-хуулиин түхэл янзаhаа дулдыдангүй, предприятинуудта, организацинуудта ба эмхи зургаануудта (тэрэ тоодо худалдаа наймаанай эмхи зургаануудые оруулалсан) нигэжэ уялгалагданхай:

мүнгэн зөөриеэ банкнуудай эмхи зургаануудта хадагалжа байха;

сэбэр мүнгэ хэрэглэнгүйгөөр банкнуудай эмхи зургаануудаар дамжуулан бусад предприятинуудтай тоосоо хэхэ;

предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй хэлсэжэ, банкнуудай эмхи зургаануудай тогтоohон лимидүүдэй хэмжээгээр өөhэдынгөө кассада сэбэр мүнгэ байлгаха аргатай;

тогтоогдоhон лимидүүдhээ гадуур кассада байhан сэбэр мүнгые банкын эмхи зургаантай зүбшэн хэлсэгдэhэн гуримаар ба болзорнуудта банкда тушааха уялгатай;

тогтоогдоhон лимидүүдhээ гадуур кассануудта ажалай салин, социальна страхованиин талаар тэдхэмжэнүүдые, стипендинүүдые, пенсинүүдые түлэхын туладал, банкын эмхи зургаанhаа мүнгэ абаhан үдэрые оруулалсан, худалдаа мэринин гурбан үдэрhөө дээшэ бэшэ болзортол кассануудтаа сэбэр мүнгэ хадагалха эрхэтэй;

саг үргэлжэ мүнгэнэй орожо байдаг, ажалай түлбэридэ ба бусад зорилгоор (пенсинүүдые түлэлгэдэ, худөө ажахын продукци худалдажа абалгада, хүн зонhоо амhарта ба эд бараа худалдажа абалгада) ороhон мүнгые хэрэглэдэг предприятинуудаа, эмхи зургаануудаа ба организацинуудаа түлбэринүүдые түлэхэ болзорой эхилтэр кассануудтаа сэбэр мүнгэ байлгаха эрхэгүй.

Сэбэр мүнгэнэй эрьесые гуримшуулха ба сэбэр мүнгэнэй дуталдаха ябадалые болоулха зорилгоор, Буряад Республикын Верховно Советэй Президиум нигэжэ тогтооно:

1. Сэбэр мүнгэнэй эрьесын дүримүүдые эбдэhэнэй түлөө захиргаанай харюусалга тогтоохо. Предприятинуудай, эмхи зургаануудай ба организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ ба ахамад (ахалагша) бухгалтернуудта сүүдэй гуримаар 5 мянганhаа 10 мянган түхэриг хүртэтэр хэмжээнэй яла түлүүлхэ.

2. Банкнуудай эмхи зургаануудай, налогой инспекцинүүдэй, хуули хамгаалгын зургаануудай зууршалалгаар районуудай ба хото городуудан захиргаанай гулваанар захиргаанай харюусалгада хабаадуулха ба материалнуудые арадай сүүдтэ эльгээхэ тухай шиндхэбэри абаха ёhотой.

3. Сэбэр мүнгэнэй эрьесын дүримүүдые эбдэhэнэй түлөө абтаhан ялын мүнгэн хүн зониие социальна талаар хамгаалха бюджедhээ гадуурхи жасануудта оруулагдаха ёhотой.

4. Хэблэлдэ толилогдоhон сагhаа хойшо түс Зарлиг хүсэндөө орохо.

Буряад Республикын Верховно Советэй Түрүүлэгшэ Л. В. ПОТАПОВ.

Улаан-Удэ хото, 1992 оной июлийн 7.

Адууhа малдаа—элбэг

хүрэхэ тэжээл

ГАЖАРЖА hУУХА СҮЛӨӨГҮЙ

Үбhэ тэжээл ехээр, хүсэд хүрэхеор бэлдэхэhын тула түхэреэн жэлэй хугасаа соо оролдохо хэрэггэй болодог гэшэ. Би оороо луговод мэргэжэлтэй хүн хадаа ямар ажал эрхилхэдэ ашаг үрэ үгэдэг бэ гэжэ hайн мэдэхэ болонхойб. Тиимэhээ даалгагдаhан нуга сабшалангайнгаа хүрьhэнэй үрэжэлтэ талыень hайжаруулха талаар агротехническэ ехэ хэмжээнэй худэлмэри жэл бүхэндэ ябуулдаг байнаб. Манай звеногой гэшүүд сабшалангайнгаа хүрьhые дээгүүрнь hайжаруулха хэрэгтэ онсо анхаралаа хандуулдаг. Түсхайлан хэлэбэл, бидэ хабартаа газараа бог шоройhоонь, шулуу шохойhоонь, модо шулуунhаань сэбэрлэhэнэйнгээ hүүлээр тэрэнээ борнойлдог заншалтайбди. Удаань минеральна болон органическа үтэгжүүлгэнүүдые арга шадал соогоо оруулхые оролдогшобди. Нуга сабшалангаа уhалха гээнэ айхабтар ехэ удха шанартай.

Хэнэйшье мэдэhээр, hүүлэй жэлнүүдтэ луговодуудта хүндэ хүшэр байдал тохёолдоно. Хуурай, хүйтэн хабар, хура бороогүй зунай эхин. Тэжээл бэлэдхэлгын үедэ болоhон үерэй хойшолон — эдэ бүгэдэ манай хэhэн ажалые хуу буруу hүргэнэ. Нимэ эрхэ байдалда худэлхэдэ, луговодуудай звеногой гэшүүн бүхэндэ хүшэр боложо үгэнэ. Урдаа табиhан зорилгоёо hайн ойлгоhон манай хүбүүд оролдосо схэтэйгээр худэлhэнэйнгөө ашаар жэл бүхэндэ тогтууритай ургаса үргуулжа шададаг. Манай звено совхоз соогоо эгээл ехэ үбhэ хуряадаг байха юм. Бидэ эсэсэй тоосоогоор жэлэй hүүлдэнь ажахытаяа тооседогбди.

Байгша ондо даалгагдаhан 159 гектар нуга сабшалан дээрээ хабарhаа хойшо агротехническэ бага бэшэ худэлмэри ябуулбабди. Манай звено 5 хүнhөө бүридэдэг. Уляатада, Дарханда, Хужартада сабшалангуудайм-най талмайнуудые оршодог. Ажахын механизаторнуудай хүсоор бидэ нуга сабшалангуудаа бог шоройhоонь, шулуу шохойhоонь арилгажа сэбэрлээбди, hүүлээрнь бүхы талмайнуудые дээгүүрээ борнойнуудые ябуулаабди. 30 гектар газараа hайрамай уhаар ундалуулhан байнабди. Бидэ өөhэдынгөө хүсөөр 400 тонно нютагай үтэгжүүлгэ, 50 гектар дээрэ минеральна үтэгжүүлгэ шэрэжэ гаргаабди.

Манай коллективтэ энэ жэлнай ехэл ургашагүй болобо. Мелиоративна техникээр, запас хэрэгсэлнүүдээр илангаяа ядалдаабди. Сагай уларил манда муутаар нүлөөлөө. Хүйтэн хабар, удаань ута унжагай халуун үдэрнүүд бүхэли үбэлдөө, хабартаа хэhэн ажалыемнай хосороогоо. Нимэ бэрхэтэй байдалда хэды оронхойшье hаа, бидэ досоогоо гажаржа hуунгүйгөөр, hайн саг хүрэжэ ерэхэ гэжэ найдаад, нинтынгээ адууhа малда яhала хүрэхэ үбhэ тэжээл нөөсэлжэ абахын түлөө оролдохо байhанаа мэдүүлнэбди.

Н. СОКОЛЬНИКОВ,
Захааминай районой Харацайн совхозой хоёрдохи отделениин луговодуудай звеное даагша.

ЭЖЫ АБЫНГАА ДАЙДАДА ЭЗЭН БОЛОЖО hУУХАДАА...

Элдин ехэ Яруунын Эгэтын-Адагта хоёр үдэр соо наярhан Гэсэрэй hайндэр тэндэхишье нютагай, республикын олонитын, мүн хари холоhоо бууhан айлшадай анхаралые ехээр татаhан байна. Гэсэрэй hайндэр үргэн ехэ программатай байгаа. Энэ найр наадан дээрэ болоhон бүхы зүйлнүүд тушаа дэлгэрэнгыгээр хөөрэхын аргагүй байбашье, ехэбшэлэн бэшэhэн тоосооемнай гурбадахи нюурта уншагты.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Гэсэрэй туг Булган талада.

А. ШАГДАРОВАЙ фото.

...АГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

...нюурта

...ын мүнөөнэй байдар, байрын дэлгүүр дэбэ» — Н. Степановэгай статьягай түгэсхэл.

Соведүүд ба ажабайдал «Олон асуудалнуудай зүбшэгдэхэ» — П. Хандутьягай түгэсхэл.

«КПСС-эй хэрэг» гү, али ямар парти алдаабибди» — оршуулгын статьягай түгэсхэл.

3-дахи нюурта

Элдин ехэ Яруунын Эгэтын-Адагта хоёр үдэр соо наярhан Гэсэрэй hайндэрhөө hониной тусхайта корреспондентнүүд Ц. Дондогой А. Шагдаров хоёрой тоосоон.

4-дэхи нюурта

Доржи Банзаровай түрэhөөр 170 жэлэй он. «Эрдэмтэн тухай домогуудhаа» — Д. Доржигутабайн статья. «Зунай дунда hара» — М. Гылыковэй статья.

Барилгын мүнөөнэй байдал

II. ГЭР БАЙРЫН ДЭЛГҮҮР БҮРИЛДҮҮЛХЭ

(Түгэсхэл. Эхиниинь июлиин 8-най номерто).

Ороной экономикын дэлгүүрэй харилсаануудта шэлжэн оролгын үедэ гүрэнэй капитальна һомололгын ашаар баригдаһан байрын гэрнүүдые түлөөһэгүйөөр хубаарилгаһаа гэр байрын дэлгүүр бүрилдүүлэгдэхэ болоно. Ингэжэ түлбэриин гурим нэбтэрүүлжэ, гэр байрын асуудал шиндхэхэ эрилтэ үе саг табина. Барилгын материалнуудай, хэрэгсэлнүүдэй, хангалгын үнэ сэнгэй эрид дээшэлүүлэгдэһэнһээ, капитальна барилгада хэлсээтэ сэнгүудые нэбтэрүүлһэнһээ болоно, гэр байрын нинтэ талмайн дүрбэлжэн метр оло дахин үнэтэй болобо. Гэр байрынгаа эрхэ байдал һайжаруулха, квартира гү, али саад ургуулха газартай гэр худалдажа абаха дуратай зоной дунда 100, 200 мянган түхэриг түлэжэ шадаха хүнүүд бии болоо. Гэхэ зуура олонхи зон өөрынгөө мүнгөөр гэр бариха, худалдажа абаха аргагүй байһаар. Ушар нимэһээ хүн зондо мүнгэ урьһаар үгэжэ байха оньһо арга байгуулха, мүн гэр байрын, социальна бусад объектнүүдэй проект зохёодог, баридаг, материалнуудые үйлэдбэрилдэг эмхинүүдһээ хүнгэлэлтэтэйгөөр налог дараха гурим нэбтэрүүлхэ юм.

Материалнуудые худалдан абажа, нимэ аргаар гэр барихаар мүнгэ олохоор юм. Өөрынгөө нөөсэлһэн мүнгөөр, банкын удаан болзорой урьһаламжаар, предприятиин барилгада һомолгодогор мүнгэ худэлмэриншэдтэнь үгэжэ, гэр байра барилгыень мүнгөөр һомолхоор байна. Тиигэжэ гэр байра барилгын байгууламжада зоной мүнгэнэй удельнэ хубиехэ болтогдохо юм. Саашадаа тэрэнэй хэмжээн бүри ехэ болгогдохо ёһотой. Байрын гэрнүүдые үмсэлхэдэ, гэр байрын дэлгүүрэй бүрилдүүлэгдэхэдэ, гэр байрын жасын нинтэ хэмжээн соо үмсын зөөри ехэнхи хуби эзэлхэ. Кооперативна гэр байра барилгын үүргэ дээшэлүүлэгдэхэ. Нимэ гэрнүүд гол түлөб зоной нөөсэлһэн мүнгэнһөө, элдэб предприятинуудай жасаһаа һомолгожо баригдаха байна. Иигэжэ гэр байра барилгын нинтэ хэмжээн соо түрэнэй, муниципальна гэрнүүдэй хуби бага болохо. Гэбэшье, социальна һуудал байдалайнь хамгаалагдаагүй (инвалидууд, пенсионернүүд болон бусад) хүнүүдые, мүн Хойто зүгэй үсөөн тоото арадуудые байрын гэрнүүдээр хангахын тула гүрэнэй бюджедһээ мүнгэн зөөри һомолжо, гэр байра барилга үргэлжэлүүлэгдэхэ ёһотой. Ганса гэрнүүдые худалдан абалгада бэшэ, мүн республикын барилгын үндэнэ һуури хүгжөөлгэдэ бюджедэй мүнгэн һомологдожо байха.

Һүүлэй 20 гаран жэлэй туршада республикын хотонуудта түмэр-бетоноор гэр барилга хүгжөөгдөө. Олон дабхартай гэрнүүдые барилгада тэрэ зохисотой юм бээ. Түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилхэдэ үнэтэй байбашье, хүдөөгэй һуринуудта томо панелеэр байрын гэрнүүдые һүүлэй жэлнүүдтэ барижа эхилһэн байна. Барилгын үнэгүй материалнуудые республика дотор үйлэдбэрилэгдэжэ эхилэнхэй юм. Ячеиста бетоноор хэгдэдэг блок эгээл үнэгүйнь болоно. 1990 оной туршада 516 дүрбэлжэн метр талмайтай гэрнүүд нимэ блогоор баригдаа һэн. Хирпинсээр баригдаһан ханаһаа хоёр дахин нимгэн, таба дахин хүнгэн байбашье, дулаа һайнаар баридаг гээшэ. Энэ блок бэлээр хюрөөдэгдэдэг, үрэмдэгдэдэг юм. Иимэ материалаар хана бодхооходо, бетон багаар гаргашалагдана. Беларуссида, Эстонидо энэ материал үйлэдбэрилгэ хүгжөөгдэнхэй. Тэндэ нютагай түүхэй эдээр, манай технологическа линиинүүдээр тэрэнние бүтээн гаргадаг болонхой.

Мүнөө гэр барилгын нинтэ хэмжээн соо томо панелеэр, блогоор байрын гэрнүүдые бодхоолгын хуби ехэ юм. Тусхай машинаар панельнүүдые зөөхэдэ, тэрэнние үргэхэ краануудые хэрэглэхэдэ, хабсаргахада, гэр байра барилга үнэтэй болоно. Томо панелеэр баригдаһан гэрэй дүрбэлжэн метр талмай 360 түхэриг (1984 оной сэнгээр), хирпинсээр бодхоогдохон гэрэй—345 түхэриг. Модоор, ячеиста бетоноор баригдаһан гэр эгээл үнэгүй. Дэлгүүрэй харилсаануудта оролгын үедэ барилгын материалнуудые үйлэдбэрилдэг предприятинуудта хамаг түүхэй эд багаар гаргашалха, байрын гэрэй барилгын үнэ сэн доошолуулха эрилтэ эрхэ бэшэ бэелүүлэгдэхэ ёһотой. Энэмнай хирпинсэ, блок гэхэ мэтэ томо бэшэ материалнуудаар гол түлэб үсөөн дабхартан, саад ургуулха газартай гэр барилгада гол анхарал хандуулха гэһэн удхатай.

Саашадаа республика дотор томо панелеэр гэр барилгын үйлэдбэринн хүсэнүүдые үргэдхэһэнэй хэрэггүй. Мүнөө бии байгаа хүсэнүүдые гүйсэд дүүрэнээр ашаглажа шадаа һаа һайн һэн. Ябаношон поликлиникэ, һургуулиин, соёлой байшан, хүүгэдэй ясли-сад болон социально-соёлой бусад объектнүүдые барихада хэрэгтэй хэрэгсэлнүүдые гаргадаг болгохоор нэгэ ДСК нарижуулхаар юм. Гэбэшье һаяын жэлнүүдтэ республика дотор, илангаяа Улаан-Удэдэ гэр барилгын нинтэ хэмжээн соо томо панелеэр гэр барилгын удельнэ хуби ехэ зандаа байха. Хубинин гэр барилгын, хүн зондо байрын гэрнүүдые худалдалгын хэмжээнэй ехэ болохо бүри республика соо хирпинсэ, элдэб блок, цемент рудна бэшэ материалнуудые, шэл, шифер, хюрөөдэмэл материал гэхэ мэтын зүйлнүүдые элбэгээр, хүсэд хүрэхөөр гаргаха хэрэгтэй болохо. Тиин эдэ бүгэдэ хэрэгсэлнүүдые, барилгын материалнуудые үйлэдбэрилгые хүгжөөжэ, хүдөөдэ томо панелеэр гэр барилгаһаа арсаха шухала.

Арбан хоёрдохи табан жэлдэ республикын барилгын материалнуудай промышленность хүгжөөхын тула урда табан жэлэйхинһээнь 3,7 дахин ехэ мүнгэн зөөри һомологдохон байха юм. Теэд үндэһэн хугасаа соо республикын промышленна үйлэдбэринн нинтэ хэмжээн соо энэ һалбариин хуби ехэ болоогүй. Жэшээлхэдэ, барилгын хирпиисэ үйлэдбэрилгэ 26 процент, шифер—13 процент доошолуулагдаа. Хюрөөдэмэл материалнуудые үйлэдбэрилгэ мүн лэ доошолуулагдаа. Хабсаргагдамал түмэр-бетон хэрэгсэлнүүд, сонхын шэл урданайхиһаа тиимэ ехэ бэшээр үйлэдбэрилэгдөө. Барилгын материалнуудай промышленностиин тогтуурригүйгөөр хүдэлһэнһөө боложо, республикын барилгын программа хэрэгтэй нөөсэнүүдээр хүсэд хангагдаагүй ха юм.

Барилгын материалнуудай промышленностиин хүгжэлтын онсо шэнжэнь гэхэдэ, олонхи предприятинуудые хоёр ДСК, хирпинсын 3 завод, хүдөөгэй барилгын комбинат, түмэр-бетон зүйлнүүдые гаргадаг заводууд, цехүүд, шэлэй завод, модо болбосоруулдаг завод болон бусад Улаан-Удэдэ оршоно. Ханын материал үйлэдбэрилдэг завод Гусиноозерскдо, Татаурова бии юм. Шифер, цемент үйлэдбэрилдэг заводууд, барилгын материалнуудай комбинат Каменск тосхондо байрладаг. Республикын бусад нютагуудта түмэр-бетон гаргадаг цехүүд, хирпинсын саг зуураар хүдэлдэг заводууд, модон хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг цехүүд бии. Тиимэһээ хүдөөгэй районуудта барилгын материалнуудые гаргадаг үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хүгжөөхэ хэрэгтэй. Гүрэнэй, хамтын, үмсын зөөри хэрэглэн, ханын материал үйлэдбэрилдэг багахан заводуудые барихаар. Тэдэнэрэй хэрэглэхэ түүхэй эд бии гээшэ. Район бүхэндэ шабарай хэбтэшэнүүд бии юм. Иигэжэ нютагай түүхэй эдээр хэгдэһэн хирпиисэр барилга хэхэдэ, гэр барилга һураргүй үнэгүй байха. Рудна бэшэ барилгын материалнуудай олон хэбтэшэ республика соо олдонхой. Тэдээгээр силикатна хирпиисэ, элдэб бетон үйлэдбэрилхэдэ һайн юм.

Иигэжэ барилгын материалнуудыеехээр үйлэдбэрилхын тула цемент хүсэд хүрэхөөр гаргагдаха болоно. Муйскын райондо олдоһон хэбтэшын һуури дээрэ цемент үйлэдбэрилдэг предприяти байгуулхаар. Саашадань Молодежный ГОК-ой асбест хэрэглэн, эндэ шифер гаргажа эхилхэдэ болохо байна. Иигээд харахада, нютагай түүхэй эдээр барилгын элдэб янзын материалнуудыеехээр гаргаха үргэн арга боломжо бии гээшэ. Бага предприятинуудые, мүн хамтын предприятинуудые байгуулжа, мүнөө үеын технологи хэрэглэжэ, энэ зорилго бэелүүлмэр юм.

Экономическа шэнэ харилсаануудта орожо, тэрэнэй һуури дээрэ үйлэдбэрилгын хэрэгсэлнүүдэй, барилгын материалнуудай, проектнэ, подрядна худэлмэриин дэлгүүр хүгжөөлгые гүрэнэй бюджедһээ мүнгэ зөөри багаар һомолжо эхилһэн ушар баадхана. Мүнөө түбөө материальна, мүнгэн һангай нөөсэнүүдые хубаарилгын, хангалгын гурим үндэнөөрөө һандаран бутаржа байна. Барилга дээрэ бартерай үргэнөөр хэрэглэжэ эхилһэн ушар энэнние гэршэлжэ үгэнэ. Гадна барилгын комплекс үлүү ехэ монопольно шэнжэтэй юм. Тиимэһээ тэрэнние монопольно бэшэ болохоор эрид хэмжээнүүдые абажа, түргэнөөр бэелүүлхэ хэрэгтэй. Энэ талаар зохихо хуулинууд абтажа, хүсэндөө оруулагдаа. Жэшээлхэдэ, зөөри тухай, предприяти ба олзын хэрэг эрхилэлгын ажал ябуулга тухай, банк ба банкын ажал ябуулга тухай, предприяти, нэгэдэлнүүдһээ налог дараха тухай хуулинууд, бага бизнес хүгжөөхэ правительствын тогтоол болон бусад нормативна актнууд болоно. Хуулинуудые баталан абалга барилгын комплекс эрид хубилгаха түрүүшын шата болобол, удаадахидань гүрэнэй зөөри үмсэлэгдэхэ, гүрэнэй бэшэ болгогдохо ёһотой. Иимэ шэглэлээр энэ худэлмэри ябуулагдаха гэбэл; нэгэдэхеэр, барилгын комплексын гүрэнэй предприятинуудые түлөөһэтэйгөөр ажалша коллективүүдтэ үгэжэ, тэрэнэй һуури дээрэ бээ дааһан предприяти байгуулха. Тиихэдээ коллективэй зөөри хубаагдаха ёһогүй, хоёрдохёор, арендэдэ орожо, саашадаа предприятияа худалдажа абаха, гурбадахяар, дүрсагдагша хоёр аргын бэелүүлэгдээгүй һаа, предприятиин зөөри аукцион дээрэнээ худалдагдаха юм. Түрүүшын шатада бүхы худэлмэриин, хангалгын 40—60 процент, удаадахидань 70—90 процент монопольно бэшэ болгогдохо ёһотой. Энээнэй ашаар бээ даагаад ажахы эрхилдэг акционернэ компани, фирмэ, ассоциаци, концерн, бага бизнесэй предприятинууд олон болохо юм. Энээнтэй зэргэ посредническэ эмхинүүд байгуулагдаха. Гүрэнэй зөөри үмсэлэлгын эрхэ байдалда ашаг үрэтэйгөөр, түргэнөөр худэлдэг мүнгэн һангай — урьһаламжын, страхованиин тусхайлагдамал эмхинүүд хэрэгтэй. Энэ нэн түрүүн биржэ, банк, страховой компани, брокерско конторо болон бусад эмхинүүд болоно. Проект зохёолгын худэлмэриие үндэһөөрнь хубилгаха шухала, «Бурятгражданпроект», «Бурятагропромпроект» институдууд нютагай, сагай улариллай болон бусад эрхэ нүхэсэлнүүдые хараада абаһан гэр барилгын техникотехнологическа түрүү шиндхэбэри олоһон проект зохёохо ёһотой. Бусад эмхинүүд энээндэ үндэһэлэн, социальна элдэб бүлэг зоной эрилтэ хэрэглэмжэ хангаха олон янзын проектнүүдые зохёохо болоно. Гэр байрын проект зохёолгодо монополи усадхахын тула «Предприяти, олзын хэрэг эрхилэлгын ажал ябуулга тухай» хуулиндa үндэһэлэн ажахын тоосоото проектнэ мастерскойнуудые байгуулжа эхилхээр юм.

Эдэ бүгэдэ хубилалтануудай гол зорилго гэхэдэ, гэр байра барилгада экономическа түрүү онол аргануудые нэбтэрүүлгэ, дэлгүүрэй харилсаануудые тогтоолго болоно. Бодото байдалда эдэ бүгэдые түргэнөөр, комплексноор нэбтэрүүлгэнээ республикын гэр байра барилгада бии байгаа асуудалнуудые шиндхэлгэ дулдыдаха байна.

П. ХАНДУЕВ,
Буряадай Эрдэмэй түбэй Байгаали ашагтайгаар хэрэглэлгын Байгалай институдай таһагай секторые даагша.

Байгша оной эхиниһээ Россин Президентын зарлигаар ашаг олзогүй ажахынуудые үгы болгожо, элдэбын нэгэдэлнүүд байгуулагдаһан байна. Энэнь хадаа саашадаа колхоз, совхозууд бээ даажа ажаһууха аргагүйдэжэ, жэжэ божо нэгэдэлнүүдтэ хубаарилагдажа, ажахы эрхилэлгынгээ онол аргануудые хубилгаба. Энэ талаар аймагай олохон ажахынуудта суглаанууд үнгэргэгдэжэ, зариманинь тарлашадай ажахынуудай эблэл, нүтөөдүүлынь нэгэдэлнүүд болгогдоһон юм. Теэд нимэ хэрэг бүтээхэдээ, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ, юрын ажалшадта мэргэжэлтэдэй талаһаа ойлгууламжын худэлмэри ябуулагдаа һэн. Тиимэһээ хүн бүхэн өөрөө бодожо, үзэжэ, урдахи харюусалгаяа мэдэрэн, нимэ хэрэгтэ орохон байна. Теэд бодото дээрээ эблэлнүүдтэ ямар хубилалтанууд болобоб? Хүнүүд ажалда хандалгаяа хубилгаа гү? Энэн тухай хамтын тарлашадай ажахынуудай «Восточные Саяны» эблэлэй кооперативуудай нэгэн болохо «Тахилай» жэшээ элеэр гэршэлнэ бшуу.

Үрид «Восточные Саяны» колхоз байһаан, мүнөө ойлгоһон болоһон ажахын гахайнуудые түлжүүлхэ фермэдэ «Тахил» гэһэн кооператив байгуулагдаба. Тус кооперативые Сырен-Доржо Сындеевич Ангархаев хүтэлбэрилнэ. Энэ хумнай гахайнуудые түлжүүлхэ хэрэгтэ шэнэ хүн бэшэ, харин арбаад жэлэй туршада эндэ ажаллана. Тус кооперативта бүхыдөө дүрбэн хүн хүдэлнэ. Эдэ хэд бэ гэхэдэ, аха дүү Николай болон Анатолий Болотовууд ба Намсарай Молонов гэгшэд болоно. Тэдэнэртэ 300 шахуу толгой гахайнууд, тэрэ тоодо 50 эхэ гахай, 8 азарга гахай даалгагданхай. Нэгэ бага олзо оршо олохын тула тэдэнэр поршоонхонуудые худалдана. Ажахынгаа ажалшадта нэгэ килограммыень 52 түхэригөөр, харин бусад хүнүүдтэ 72 түхэригөөр худалдана. Энээнһээ гадна хүдөө ажахын халуун хаһын үедэ ажахынгаа ажалшадые гахайн мяхаар хангана бшуу. Теэд тэжээлэй талаһаа тэдэнэр хүшэрхэн байдалда оронхой. Машинадаһан һүн тэдэнэртэ хаа яа асарагдана, юуб гэхэдэ, зөөхэ машинань эбдэрэнхэй. Талха тарлайнгаа зүйлые буйлуулангүй гахайнуудтаа үгэнэ. Гурбан жэлэй саада тээ тэжээл буйлуулха кухинь эбдэржэ, тэрэ гэһэнһээ хойшо талха тарлайнгаа зүйлые хуурайгаар үгэнэд. Эндэһээ хаража үзэхэдэ, рационинь тиимэшье баян бэшэ: хара уһан болон хуурай талхан. Талхаяа хобто соогуур хэхэнээ гадна, мини хара газар дээрэ адхажа үгэнэ. Тэжээлэй талаар тус кооператив нимэл байдалда оронхой.

Нёдондо жэлэй түгэсэхэдэ, тус фермэ олзо оршогүй гараһан байна. Олоһон олзонь оухы гаргашануудаа хаажа шадаһан. Харин бангша ондо хэһэн худэлмэриинь хэр байһые жэлэй һүүлшын дүрүүд харуулха юм. Мүнөө үедэ эдэ дүгүүдынь найдуулмаар бэшэ. Тэдэнэр жэлэй туршада аванс дээрэ байнад, жэшээлхэдэ, даагшань һарада 550 түхэриг, бэшэ худэлмэрилэгшэдынь 500-гаад түхэриг абана.

— Мүнгэ багаар олонобди, — гэжэ гахайшад гомдоло. — Теэд бидэ юуншье мэдэнэгүйбди, бүхы асуудалнуудые даагшамнай шиндхэнэ, —гэжэ хүбүүд хэлээ һэн. Юуб гэхэдэ, энэ үедэ даагшань ажахын түбэй складта оноһон, үгы байгаа.

Гахайшадаар, мүн даагшатайнь уулзажа хөөрэлдэхэдэ, тэдэнэр кооперативайгаа ёһотой эзэд болоогүй гэжэ ойлгохоор. Юуб гэхэдэ, өөһэдынгөө ажалые хүсэд дүүрэнээр, бээ даангяар эрхилнэгүй, ажахынгаа правленинһээ сэхэ дулдыданги байна. Теэд түрүүшын шатада өөһдөө ажахынгоөр ажалаа хүшэрхэн. Болоһон хойнодалнуудаа хэхэ ябадаг тус кооператив байна. Юуб эхиниһээ гаргашалха фермэдэ хүн нойонхонуудые найнь зүйлнүүд хулгайлһаа.

— Хулгаа... ково милиционой Совет... ленидэ мэдэ... нэбди, — ... гархаев хэ... нээ сааша... гүй. Хэрэ... харуулшан... мүнөө өөһ... руулһалха ...

Хамтын хынуудай ... дабашье, ... танууд б... богони саг... ньье болохо... хайшан гэ... гааб, тэрэ... һөөр. Энэ ... билгахынь...

Түнхэнэй...

Госкомстат мэдээ сэнэ

ФЕРМЕРНҮҮД ОЛОШОРНО

Байгша оной июниин 1-нэй байдалаар республика соомнай тарлашанай ажахынуудай тоо жэлэй эхиниэйхинээ 4 дахин олон болоо. Тэдээндэ 92,5 мянган гектар газар үгтэнхэй. Дунда зэргээр абахада, нэгэ ажахыда 105 гектар газар хүртөө.

Иволгын, Захааминай, Баргажанай, Яруунын районуудта тарлашанай ажахынууд түргэн олон болоо. Гэхэтэй хамта Хэжэнгын, Зэдын, Захааминай районуудта нимэ ажахынууд бусад районуудһаа хэдэн дахин олон байна. Жэшээлхэдэ, Хэжэнгын райондо 128, Зэдын—91, Захааминай—83 ажахы тоологдоно. Эдэ районуудта нэгэ нимэ ажахыда 173-һаа 197 гектар хүрэтэр газар үгтөө.

Ахын, Сэлэнгын районуудта нэгэ ажахыда 50-һаа 150 гектар хүрэтэр газар үгтэнхэй. Эгээн бага 10-һаа 15 гектар газар Тарбагатайн, Хойто-Баргалай, Кабанскын, Бэшүүрэй районуудай тарлашанай ажахынуудта үгтөө. Олонхи ажахынууд абаһан газараа аша үрэтэйгөөр хэрэглэхые оролдоно.

Е. КУЛЕЕВА,
, республикын Госкомстадай экономист.

Советүүд ба ажабайдал

ОЛОН АСУУДАЛНУУД ЗҮБШЭГДЭБЭ

Арадай депутадуудай Загарайн районо Советэй президиумэй засседани болобо. «Нютагай налогой ставка болон суглуулбариин хэмжээе баталха тухай» асуудал хэлсэгдэжэ, районой финансын таһагые даагша Г. И Мясников элидхэл хээ. Тэрэ энэ асуудалаар олон һоннрхолтой һанамжа, дурадхалнуудые оруулаа. Лицензи абажа архи худалдаха эрхэтэй болоһон хүнүүдтээ, нютагай аукционуудые болон лотерейнүүдые үнгэргэлгэһөө суглуулбари абахые дурадхана. Мүн баһа автомобиль, тоололгын техникэ болон компьютер худалдаһанһаа абтадаг налог тухай һанамжаяа хэлээ.

Зарим зондо түлөөһэгүй гэр байра үгэхэ хэмжээе ехэ болгохо тухай асуудал олоной һоннрхол татаа. Энэ асуудалаар мэдээсэл райсоведэй түрүүлэгшэ В. И. Шкарин хээ. Энэ асуудалые зүбшэн хэлсэһэнэй удаа нэгэ хүндэ түлөөһэгүйөөр үгтэхэ ёһотой дүрбэлжэн метр талмай нэмэхэ гэһэн шиндхэбэри абтаа. Нэгэ бүлэдэ үшөө 9 дүрбэлжэн метр талмай нэмэгдэжэ үгтэхэ болобо. Харин олон үхибүүтэй, 50 жэлдэ гэр бүлэ ажаһууһан зондо, 40 процент муудаһан брусаар баригдаһан гэртэ ажаһуутшадта, нэгэдэхи, хоёрдохи группын инвалидуудта 34 дүрбэлжэн метр талмай түлөөһэгүйөөр үгтэхоөр хараалагдаба.

Тэрэшэлэн подоходно налогой хэмжээ хубилгаха тухай асуудал президиум зүбшэн хэлсээ.

Районой захиргаанай гулваа А. К. Вершинин Буряад Республикын Верховно Советэй сессиин абаһан шиндхэбэринүүд тухай хөөрөө.

Н. СТЕПАНОВА.

Хэжэнгын гэр байрын-коммунальна ... рины управленни предприяти өөрынг... даг хоёр байратай гэрнүүдые үмсэлхэ... гэрнүүдые үмсэлжэ, өөрын зөөри бол... олон байба. Мүнөө 40 гаран мэдүүлгэ ... хой. Байрын гэрнүүдые түрэнэй бэшэ ... хөөрэжэ үгэхынь манай штатнабэшэ ... Борин байрын гэрнүүдые ашагладаг у... В. Н. Ситниковае гуйһан байна.

БАЙРАТАЙ БОЛОХО...

— Валентина Ни... байрын гэрнүүдые ... өөшэ болгохо асуудал ханшан гэжэ шиндхэгдэхэ ёһотоб?

— РСФСР-эй туе асуудалаар абтаһан Хуулитай зохилдуулан, байрын гэрнүүдэй үнэн сэнгые тодорхойлхо комисси район доторнай бии болгогдоохой. Байрын гэрнүүдэй — коммунальна ажахын мэдэлдэ хоёр-хоёр байратай 97 гэр тоологдодог. Эдэ гэрнүүд үмсэлэгдэхэ ёһотой. Гэхэтэй хамта нэгэ предприятида олон жэлэй туршада үнэн сэхээр ажаллаһан хүнүүдтэ эдэ гэрнүүдые түлбэригүйөөр үгтэхэ гэһэн дурадхалнууд бии. Энэ һанамжые дэмжэдэг дээрэнээ предприятинуудай профсоюзай комитедтэй, ажалша коллективүүдэй советдэй хамта тус асуудал зүбшэн хэлсэжэ, эсэсэй шиндхэбэри абахабди. Үмсэлэгдэхэ байрын 18 дүрбэлжэн метрһээ бага бэшэ талмай хүн бүхэндэ үгтэхэ ёһотой. РСФСР-эй Хуулинин 15-дахи статьягай ёһоор тус нормоһоо үлүү гараһан талмайн түлөө мүнгэн түлэгдэхэ болоно. 15-дахи статья дотор иигэжэ хэлэгдэнэ: түлбэригүйөөр үгтэхэ байрын хэмжээнһээ үлүү гараһан талмайн түлөө эрхэтэд байрын бүхы үнэ сэнгэй ба нэгэ дүрбэлжэн метр түлбэригүй сэнгэй хоорондохи илгаань гэхэ гү, али ондоогоор хэлэбэл, үлүү гараһан мүнгэнинь түлэгдэхэ ёһотой».

Хэжэнгын техническэ инвентаризацин бюро үмсэлэгдэхэ байрануудые 3—4 мянган түхэригэй сэнгэй гэжэ тоолоно. Гэхэ зуура 4 мянгаяа ... гаһаа, харин ... ньгүй ... ньгүй ... ньгүй

«Гэсэр»—Түб Азиин арадуудай эрдэни зэндэмэни

ЭЖЫ АБЫНГАА ДАЙДАДА ЭЗЭН БОЛОЖО ҺУУХАДАА...

— Би хадаа Хориншье, Загарайншье болохо байнаб. Юундэб гэхэдэ, эндэһээ холо бэшэ оршодог минии нютаг Доодо-Гол хадаа минии мэдээ орохон сагһаа хойшо Хорини гү, али Загарайн болжол байгаа юм. Мүнөө одоол Хорини бүридэлдэ ороо хэбэртэй. Минии һанахада, Гэсэр хадаа анхан тэнгэриһээ буухадаа, эндэл бууһан байгаа ёһотой. Юундэб гэхэдэ, эндэмнай Тэнгэри-Болдог гэжэ хада байна ха юм!..

Гэсэрэй эзлжэтэ сэргын зоогдохон үндэрэй оройһоо иншэ тишээ хаймадажа байхада, Дондок Улзытуевай удаадахи мүрнүүд шэнхинэхэдэл гээ һэн:

Түхэреэлжэ бэлшэһэн
түмэн тоото адуун
Түгшын тала, Яруунаар
түбэр-табар атаржаа.
Залиршагүй мүнхэ
залуу наһанаймаа зали-дуун
Загарай, Хорини
залгаа боорсор атаржаа.
Нюусануудаа нэгэгэгүй
шорга үндэр Аха,
Нуурнуудаараа мэлмэрһэн
нютаг оронойн заха
Гэсэрэй дошхон хүлэгэн
гэшхэһэн мүнгэн тахэ
Гэрэлтэ сагаа һарын гээжэрхиһэн саха...

НАРАН-ХАДЫН ХОРМОЙДО

ХОРИ тосхонһоо нааша 6 модоной зайда оршодог буряад олохон поэдэй шүдэг дуун соо дурдуулһан суута Наран-Хадын ара руу гаргаһан харгыгаар машинануудтаа нюдэрбо. Нютагай зоной **Наран-Эжы** гэжэ хүндэлжэ тахидаг энэ хадын арада, голой эрьедэ Хорини, Хэжэнгын түлөөлэгшэд сугларанхай, угтамжа хэжэ байба.

Буряад гоё хубсаһатай 11 шнираг эрэшүүл сагаан хадагуудые баринхай зогсоно. Урданай буряад сэрэгшэдэй хубсаһатай эдир хубүүд Хорини 11 эсэгэнэрэй отогой туугуудые барьяад, омог дорюунууд жагсанхай. Арбан нэгэн эсэгэнэрые оройлон, галзууд отогой түлөөлэгшэ—Россин һургуулийн габьяата багша В. С. Мункин зогсожо байба. Хори 11 эсэгэнэрэй, галзууд отогой зүгһөө айлшадаа амаршалаад, шумууһанаар алхалжа ошоод, Эрхүүгэй түлөөлэгшэдэй удамарша—Усть-Ордагай автономито округой захиргаанай гулваа А. Н. Батагаевта хадагаа барюулба. Удаань бүсад бүхы отогуудай түлөөлэгшэд айлшадта хадагуудаа барюулһан байна.

Нигэжэ Гэсэрэй **тугые угтан**, угай **хоришуулай** айлшадаа хүндэлжэ байхые оройһоонь хаража һууһан мэтэ, сэнхир огторгойн халае бараагаараа халхалан, Наран-Хада табхайна.

Наран Эжы,
нилха багаһаа эхилээд,
Хамагһаа үндэр юумые,
хамагһаа тунгалаг хүхые
Шамтай жэшэһэн, минии үндэр,
шамайе һамарһан минии Сэнхир,—

гэһэн мүрнүүд Ц.Д. Дондоковагай «Шулуунууд дуулана» гэжэ поэмэ соохоо һанагдаадхиха юм.

Огторгойн сэнхир майхан доро түхеэрэгдэһэн ута гэгшын столой ойро зогсоод, үдын хоол барижа байхадаа, бүхы айлшад нютагай сэнхир тунгалаг агаараар бэеэ арюудхаһан шэнги болоо бээ. Хори 11 эсэгэнэрэй зүгһөө хонин төөлэй абахадаа, Буряад Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Г. Н. Манжуев нигэжэ үреэбэ:

— Хориин дайдада хонидынь хорёодоо багтахаа болижо, хонгор һайхан үри хүүгэдынь хүнжэл дүүрэжэ байг!

Хэжэнгэдэ тоонтотой, Хоридо һураһан, Яруунада ажаллаһан, Социалис Ажалай Герой, Россин һургуулийн габьяата багша Ц. Н. Номтоев үгэ хэлэхэдээ, нигэжэ онсолбо:

— Энэ хотогор Хориин хоймор гээшэ, Яруунын түлөөлэгшэ Удэ мүрэнэй мушхаран урдажа ерэхэдэ, зүүн талаһаань Хэжэнгын түлөөлэгшэ Худан, баруун гарһаань Хориин түлөөлэгшэ Анаа шудхажа, гурбан голой бэлшэр болодог байна. Энэмнай ехэл түүхэтэ газарта ерээд байнабди. Яахадааб гэбэл, хори 11 эсэгын **түлөөлэгшэд** 18-дугаар зуун жэлэй эхиндэ **агууехэ Петр хаанние** бараалхахаяа мордоходоо, эгээл эндэ сутларжа, **эндэһээ удэшүүлһэн** байдаг. Тиигээд лэ тэрэ гэһэн сагһаа **хойшо хори** зон хүндэтэй айлшадаа эндэ уггадаг болоһон юм. Мүнөөшье Гэсэрэйнгээ тугые эндэл уггажа байна гээшэ...

Наран-Хадын арада «манжа барижа», бээ зэһээд лэ, Хорнһоо үшөө олон дахуултай болоһон зон замаа саашань үргэлжэлүүлбэ.

БУЛГАН ТАЛАДА БОЛОҺОН УГТАМЖА

ТҮМЭР хүлэгүүд эсэхээ хохирмой, түерсэ гүйлгэлдэһөөр, Булам, Булаг һуурицуудые үнгэржэ. Булган талынгаа захые үзэбэбди. Маарагтын хангил хадануудай дундаһаа эхиеэ абаад, Эгэтэ гол тээшэ зээрэг түргөөр ерэжэ шудхадаг Маарагтын эрьедэ уггамжа болобо: уггажа байншадай дунда Яруунын захиргаанай гулваа, Буряад Республикын арадай депутат В. Ч. Цыренжаповые, мүн лэ Буряад Республикын арадай депутат Д. Ч. Боросгоевые, Эгэтын-Адагай колхозой түрүүлэгшэ Д. Б. Дамбаевые, Үльдэргын колхозой түрүүлэгшэ, ветеринарна эрдэмэй кандидат Л. Д. Цыбикжаповае, нютагай түрүү үбгэдые, эдэбхитэдые харанабди.

Улаан-Удэһөө наашаа Гэсэрэй тугые абажа ябаһан Россин габьяата артист Майдари Жапхандаевай гар хооһоо ябахадань гайхаад асуубаб:

— Гэсэрэйнгээ тугые хайшань хэжэрхёобта?

— Бабжа Баатартаа барюулааб, Харыт, тэрэ ябана. Домогой ёһоор, урдаһаа ерэһэн хойноо Бабжа Баатар Маарагтада нютагжажа һууһан гэхэ. Маарагтада Хорёо-Шулуун гэжэ газар байха. Тэндэ Бабжа-Баатар һүрэг адуугаа хаажа, хүлэгөө барифан түүхэтэй. Тагаалал болоод байхадань, Булган талые хяазалан гонзойһон Турын оройдо бээсьень хүдөө табиһан юм, бүтүү яһата сээжэ соонь шоно гүлтэлһэн юм гэжэ урданай үбгэдэй үгэ байха... Тиигээдшье Бабжа-Баатар хадаа Гэсэрэй хубилгаан байһан юм гэжэ хөөрэлдэдэг. Тиихэдээ юундэ Гэсэрэй тугые Булган талада Бабжа-Баатарай даажа абаһаниинь ойлгосотой болоно бээ?

Булган тала, Эгэтэ, Үльдэргэ нютагууд хадаа суута Цэдэн ноёной (тайшаа Цэдэн Аюшеев), Ямпил гулваагай (хүбүүниинь—Базар-Сада Ямпилов хадаа түрүүшын буряад докторнуудай нэгэн байгаа). Молон багшын тоонто нютагууд болоно.

Молон багшын уридшалан хэлэһэн үгэнүүд хуу хүсэлдэһэн байдаг. Жэшээнь, Эгэтын дасанай удангүй задалгдаха байһые мэдэһэн юм шуу. Тиигээд досоонь орожо мүргэхэеэ арсаад, нютагай зондо һайса шоо үзүүлһэншье гэлсэхэ. Зүгөөр Хоршод гэгээнэй морилходо, зорюута мүргэхэеэ ерэһэн гэлэй. Дасанда дүтэлжэ ерэхэдэнь, ушалгада һуулсаһан Хоршод гэгээн:

— Бай, бай, багшамни морилжо ябана,—гээд, урдаһаань уггажа гараһан юм аабза...

Булган талада болоһон уулзалга дээрэ олон хүн үгэ хэлээ. Тэрэ тоодо Буряад Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Г. Н. Манжуев, Яруунын захиргаанай гулваа В. Ч. Цыренжапов болон бусад. Эгэтын-Адагай һургуулийн «Лаадуухай» (хүтэлбэрилэгшэнь М. Б. Цыренов), «Яруунa» ансамбльнууд һайхан дуу дуулажа, айлшадые халуун зүрхэнһөө амаршалба.

Гэсэрэй 33 баатарай 18-ниинь Булган талада хазаар морёор ерэнхэй, **айлшадаа угталсажа байһанаа**, эзэн Богдынгоо тугые дамжуулан абаһаар, **найр нааданай үргэлжэлхэ** газар болохо Эгэтын-Адагай **түб** һуурин тээшэ гүйлгэлдэшөө һэн.

АГУУЕХЭ ҮЛЬГЭР ТУХАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

ҮДЭШЭЛЭН тээ колхозой клуб соо зон олоороо сутларжа, Түб Азиин эрдэни зэндэмэни боложо тодорһон «Гэсэрэй» һайндэртэ зорюулагдаһан эрдэмтэдэй конференци болобо. Г. Н. Манжуев «Гэсэр» тухай хуряанги үгэ хэлээд, конференциие нээһэн байна.

Ганса хүндэ шутэн һүгэдэлгын **һүрөөтэ жэлнүүдтэ**, онсолбол, дайнай **һүүлээр 1947—1950 онуудта «Гэсэр»** эпосые **«хаанай засаг** түрэгэн магтаһан зохёол» гэжэ соносхоһон **«ухаатан» олдоод**, энэ **үльгэрые** шэнжэлдэг эрдэмтэд, олондо нэбтэрүүлэн **хэблэгшэд. Гэсэр баатарай соло дуудаһан зохёолшод муутан боложо**, хардалга гүрдэлтын хара ташуураар **шабхуурдуулан**, **түрмэ** шорондо хаагдажа эхилээ бэлэй.

Олон хүн «гэмээ наманшалан», «Гэсэр» хадаа үнэхөөрөө хаан-ваан хүнние магтаһан зохёол байгаа гэһэн саарһа-гуурһанда гараа табижа, амяа абарһан гэжэ мүнөө мэдээжэ. Эгээл тиимэ тэшхээнэй боложо байхада, «Гэсэр» хадаа хаан түрын **һүлдэ бэшэ**, харин арадай зохёол гэһэн һанамжаяа хаанашье хубилгангүй, энэ зохёолые нугаршагүй зоригтойгоор **аршалһанайнгаа** түлөө түрмэдэ хаагдаха болоходоо, **түрэл республикаһаа** нюусаар хулжаха баатай болоһон, **һүүлдэнь һайн сагай** бусахада, «Гэсэрые» шэнжэлһэн **нилээн олон статья**, ном бэшэжэ, эрдэмэй доктор солотой болоһон А. И. Уланов энэ конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ, тон ехээр сэдьхэлээ хүдэлгэн, «Гэсэр» эпосэй олон һалаа тухай хэлэхэ зуураа, уг гарбалаймнай буурай холын сагһаа сээжэдээ хадагалан, арьбадхан абажа ябаад, мүнөө үе саг хүрэтэр ерүүлһэн энэ зохёолые шудалалгын удха шанарые тэмдэглэбэ, энэ ехэ үльгэр бүгэдэ буряадуудай, монгол туургатанай сэгнэшэгүй ехэ баялиг мүн гэжэ онсолбо.

276 жэлэй саана Бээжэн хотодо хуушан монголоор барлагдаһан «Гэсэр» (зоной дунда «Шара Гэсэр» гэжэ нэршэһэн) 1937 он болотор Эгэтын дасанда байһанаа, һүйдхэлтэ хамалганай жэлнүүдтэ холые хараха бодолтойшуулай аша буянгаар бүрин бүтэн үлэһэн байна. Тэрээн тухай Буряад Республикын Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ, түүхын эрдэмэй кандидат Б. С. Дугаров хөөрэбэ.

Үбэр-Монголһоо ерэһэн профессор, дагуур монгол угтай Мүнхын Сайжармаа үгэ хэлэхэдээ, «Гэсэр» хадаа Азиин түбиин гайхамшагта аман зохёол мүн, буряад «Гэсэр» сэгнэшэгүй ехэ удха шанартай томо һалаань гээшэ гэжэ тэмдэглэн, А. И. Улановай тодорхойлолготойгоор Улаан-Удэдэ гараһан «Абай Гэсэрые» хуушан монголоор хэблэхэ ябадал эрхилһэнээ дуулгажа, олонние баясуулһан байна.

Хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор С. Ш. Чагдуров, Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, Эгэтын-Адагай үндэр наһатанай нэгэн Р. Э. Эрдынеев, Эрхүүһээ бууһан айлшадай түрүү А. Н. Батагаев, Яруунын захиргаанай гулваа В. Ч. Цыренжапов болон бусад олон нүхэд үгэ хэлэбэ.

Хитадай Синьцзян-Уйгуурай автономито районһоо бууһан хүндэтэ айлшан, торгууд монгол угай Эрдэнэ Баяр һонин үгэ хэлэбэ. Баруун Монголой торгууд обогтондо баһал «Гэсэр» үльгэр байха, урданай үбгэд түүрээдэг байгаа. Гадна Гэсэрэй нэгэ хубилгаанинь Джангар баатар гэхэдэ болохо юм. Джангар хадаа хүн түрэлтэнэй дайсадтай аһан тэмсэжэ, зон амитанда жаргалан ерүүлхэ гэһэн һайхан заяатай байһан юм гээд, «Джангарай» түүрээлгэ харуулжа, олонние һонирхуулба.

Удаань «Гэсэрэй» тугые нэгэ жэл соо хадагалхынь тула дамжуулгын ёһолол болобо. Яруунын эззд В. Ч. Цыренжапов түрүүтэй Гэсэрэй тугые хүндэтэйгээр гар дээрээ абаба. Энэ туг нэгэ жэл соо нангин һайханаар Эгэтын Адагта хадагалагдажа байгаад, хойто жэл Ага хүрэтэр абаашагдаха юм.

СТАДИОН ДЭЭРЭ

БААТАРЛИГ үльгэртэ зорюулагдаһан конференцийн клуб соо боложо байха үедэ Эгэтын-Адагай стадион дээрэ зэргэ хэмжээ ябуулга боложо байгаа һэн. Сэхыень хэлэхэдэ, «Гэсэрэй» һайндэртэ аргагүй ехэ бэлэдхэл хэгдээ гэжэ обёорхоор. Һайндэршье хоёр үдэр соо түсэбэй ёһоор наяраад үнгэрөө юм бээ. Зүгөөр энэ бэрхэтэй хатуу сагта бэлэдхэлэй хүдэлмэри эмхидхэхэнь ганса ажахын хүсэ хүрэхэ үйлэ бэшэ. Тиимэһээ бүхы Яруунын ажахыншуд гарта хүлтөөрөө хамналсаа юм гэнэ. Наада захань хадааһа, шэрэшье олохонь мүнөө бэрхэтэй бшуу даа.

Тиихэдэ нимэ олоороо сугларһан айлшадые хооллуулхаашье гээшэ миинтэ хэрэг бэшэ. Эдэ бүгэдэдэ горитойхон мүнгэн гаргашалагдаа юм бээ. Буряадай үндэһэн соёлой эблэл зарим гаргашьень бэе дээрээ дааһан байха...

Эхэ Буряадай (арадай артистка Галина Шойдагбаева) эндэ сугларһан зондо хандажа, айлшадаа угтаха, арадаа хүндэлхэ сагаан эдеэн табаг, төөлэй бэлэн гээшэ гү гэжэ хандахада, «Бэлэн! Бэлэн!» гэһэн абяан дуулдана.

Зүүн зүгэй маягтайгаар бодхоогдоһон үргэн ехэ тайзантай мантан томо ендэр ехэл гоёор харагдаһан аад, орой дээрэнь хэрээнэ обёоржорихоодо, досоо хүйтэ даахадал гээ һэн. Буддын шажанай барилгые һажаалгажа бүтээгдэл хадаа хэрээнэзэр бэшэ, харин зохидхон ганжараар оройлхо байгаа юм һааб даа.

Хори арбан нэгэн эсэгэнэрэй һэеы, майхан гэрнүүдтэ орожо, сагаан эдеэн табагта хүртэхэ ушар гараа. Иланхата улаалзай, лэглэд, байтай хүбдүүд зоной, мүн. Маарагтын малгайгүй харгана гэжэ сууда ороһон мототон харганын нютаг болоһон Эгэтын-Адагта мүнөө үень хори 11 эсэгэнэрэй бүхы түлөөлэгшэд амгалан һайн ажаһуудаг юм.

Буряад Республикын мэргэжэлтэ артистнартай хамта «Лаадуухай», «Яруунa» мэтын нютагай ансамбльнуудһаа гадна аяар холын Эрхүү, Ага нютагуудһаа, хүршэ аймагуудһаа бууһан һаин дуранай артистнар уран бэлигээ харуулаа.

ШУЛУУТА БУУРАЛ БААБАЙ

ҮГЛӨӨДЭРЫНЬ эртэлжэ, нютагай зон, айлшад Шулуута буурал баабайе тахиха тайха ёһолодо хабаадаба. Шулуута буурал баабай хадаа Эгэтын-Адагай хүн зоной хэр угһаа тахидаг, шүтэдэг тахилгата үндэр хада юм. Эзэниинь хадаа хүжэ мүнгэн эмээлтэй, хөө хара моритой үбгэн юм гэхэ. Энэмнай Шалсаана буурал баабайн олон хүбүүдэй нэгэн гэжэ суутай.

Үглөөнһөө хойшо малгайн шэнэзн үүлэгүй сэнхир огторгой өөдэ алтан шара наран шэжэр һайхан элшэээ сасаргаад, юрэ бусын һайндэрэй шэнжэтэй байгаа һэн.

Сэхыень хэлэхэдэ, үсэгэлдэрынь Улаан-Удэһөө гарахадамнай. Гэсэрэй тугай замые арюудхаһан шэнги, гуран шэзэрэн үлэ мэдэг сүршэнтөөд, саашадаа монсоршье дуһал бороо ороогүй. Урда үдэрнүүдтэнь нилээхэн нэтэрүүгээр бороогой ороходо, «Гэсэрэй» һайндэр задатай, зүдэрүүшэг байхань гү гэжэ һанагдаа бэлэй. Харин арад зоной анхаһаа зүрхэндөө тахижа ябадаг Гэсэр Богдодо зорюулһан һайндэрэй хүрэжэ ерэхэлээр. Байгаали Бурхан хамагые тэнсүүлээ юм гү гэжэ һанагдаа һэн.

Саг зуураар түхеэрэгдэһэн сарайн нарабша доро нютагай Гомбо ламхай, Эгэтын дасанай шэрээтэ Доржо ламхай, Хэжэнгын дасанай шэрээтэ Цыбаан ламхай түрүүтэй залуу ламанар уншалга хэзд, даллага абтажа, хамаг юумэн номуун ёһоор бүтэбэ, буян хэшэг дэлгэрбэ гэжэ аахарылан, Орон Дэлхэйдээ сэржэмээ үргэжэ, хин морсо хиидхүүлээд, олон зон Эгэтын дасан зорижо, Зандан Жуу бурхандa мүргөө юм.

Эгэтын дасанда тохёолдоһон нэгэ һонин ушарые тэмдэглэнгүй үнгэржэ болохогүй байна.

Гушаад онуудай **һүйдхэлтэ жэлнүүдтэ** Эгэтын дасан хэлэшэгүй ехэ хохидолдо ороһон юм гээшэ. Хамтын ажалай тогтожо байха үеэр. Эгэтэдэ багшалһан хуушанай багша Жалсан Жаповнч Жабон холые бодохо **һаруул** ухаатанай нэгэн байһан байна бшуу даа. Тэрэнэй аша габьяагаар Зандан Жуу бурхан саг соогоо нинслэл хото асарагдажа, **музейдэ хадагалагдаһаниинь мүнөө** болоходо, **ямар** һайхан буян **хэшэг** гэжэ харагдажа байна гээшэб! Ж. Ж. Жабоной Зандан Жууе абаашахаа хүрэжэ ерэхэдэ, **һанхан Эгэтэ** ошоод багшалжа байһан залуухан Ц. Н. Номтоев ехэ бурхание хадагаар орёолсожо, нэеыгээр бүрилсэжэ, машинада тээлсэжэ үдэшэлсэнэн байдаг. Тэрэ хатуу сагта Эгэтын дасанай **һүйдхэлдэ** ороод байхада, нангин юу хээнүүдые абаад хадагалжа, тахижа ябаһанаа Ц. Н. Номтоев мүнөө тэдэнниень хүндэтэй гуримаар бусаажа, Гомбо ламада хадаг барибэ.

Үдэһөө хойшо найр наадан Эгэтын-Адагай стадион дээрэ үргэлжэлөө. Бабжа Баатар (Б. Ванданов), Бальжин хатан (Л. Галсанова), Гэсэр (В. Бальжинимаев) гэгшэдые нютагай зон, тэндэ сугларһан айлшад хүндэтэй гуримаар уттаһан байна.

Эрын гурбан наадан (мори урилдаан, бүхэ барилдаан, һур харбалган) зэргэ боложо, алиниень үрдижэ харахань бэрхэтэй байгаа һэн. Соло дуудалган, бүхые магталган, мэргэнние алдаршуулган замхашагүй нэгэ ехэ үйлэ хэрэг болон үргэлжэлөөд, түүдэбшын наадан, дуушадай, дангиныи конкурс гээд, найр наадан забһарлалгүйгөөр үглөөнэй 5 саг болотор үргэлжэлһэн байна.

Эжы абынгаа дайдада
Эзэн боложо һуугаарайт,
Энхэ заяандаа наандажа,
Этигэл дүүрэн ябаарайт, —

гэжэ Буряадай үндэһэн соёлой вице-президент Б. Д. Баяртуев нааданай үедэ олонние үреэжэ байгаа һэн. Энэ үреэл гүн ехэ удхатай гэжэ һанагдана. Уг гарбалайнгаа нютагта сагай эрхээр үсөөн тоотой арад болоһондоо буряадууд зэмэтэй бэшэ гэжэ үшөө дахин мэдүүлэе! Эжы абынгаа дайдада эзэн байһанаа мэдэржэ, үндэһэн соёлойнгоо тугые үндэртэ хүрэтэр үргэл!

Ум сайн амгалан болтогой!

Ц. ДОНДОГОЙ,
манай тусхай корр.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Гэсэрэй туг — Эгэтын-Адагта. 2. Гэсэр Богдо (Россин габьяата артист В. Бальжинимаев) баатарнуудтаяа. 3. Эгэтын-Адагай үндэр наһатайшуулай нэгэн, ажалай ветеран Ц. Ж. Бадмаев, обоо тахилгын үедэ. 4. Эгэтын-Адагай эдиршүүл айлшадаа сагаан эдеэгээр уттаа. 5. Бальжин хатан (Буряад Республикын габьяата артистка Г. Галсанова).

А. ШАГДАРОВАЙ фото-зурагууд.

ИМ ХЭШЭГЭЭ АРЬБАДХАХЫН ТУЛА

ЭЙ» 1000 жэлэй ойе һайндэрлэхэ тухай хөөрэлжэлэй саана эхилһэн юм. Тэрэ үедэ Буряадай лшодой холбооной правленийн түрүүлэгшын лоод байһан Б. С. Дугаров үүсхэл гаргажа, , уран зохёолшодые, зураашадые болон бусад суглуулаад, олоной урда асуудал табижа, «Гэ 0 жэлэй ойе хэдэн шата болгон тэмдэглэхэ ту- ал оруулһан юм.

ай юун гэшэб? Аяар мянган жэл гэжэ гү?— амтайшуул байгаа.

гүй мянган жэл гэжэ тоо зааһанай хэрэгтэй гү? эсэрэй һайндэр хэхэдэ яаха юм?—гэжэшье мар- гүй бии һэн. Гэбэшье «Буряад үнэн» газета 1000 жэлэй һайндэр үнгэргэхэ талаар яөуулгүрүүн дэмжэжэ, нилээдгүй ехэ материал һолилһон байха. Маншууд Эмигеевэй, Пеохон үгөһэн ойн баярнуудта зорюулһан үйлэ хэрэгэй» 1000 жэлэйн ойн угтамжын туг доро үнха.

«Гэсэр» үльгэрэй, далай шэнги захагүй энэ болоһоор оройдоо 1000 жэл гүйсөө гэжэ бэшэ, **нимэ һайндэрые Эхэ Буряадайнгаа дан**гэхэ гэһэн бодомжые дэмжэн, арад зоной**нгоо** үргэлсэхэ гэжэ эрид шидэһэндээ манай ре- удэлмэрилэгшэд улаан гараараа оролсоһон

одоо зорюулһан һайндэрэй зам батаар мүнөө Засаг түрын тогтоол, зарлиг баталагданхай. марщье хара хүсэн сухарюулжа шадахаяа бо- ноо гэдэргээ эрьежэ, халта зогсод гэзд, саа- , һайндэрэймнай үргэлжэлэл ямар уряа доро ойо гэжэ хэлсэжэрхиелши.

огдо хадаа Түб Азиин **арадуудай** һүр һүлдые атар ааб даа. Энэдэг, түбэд, монгол, буряад, хитад, тува болон бусад олон арадуудта Гэсэр ээлгэнүүд, үльгэрнүүд, дуунууд байгаа, мү- .

Зурай холын сагта хэдэн мянган жэлэй саана й түрүүшын түүрээлгэ, дуунууд зохёогдоһон мэдэбэ. Тиигээд манай Буряад Республикын хадаа 1991—1995 онуудта «Гэсэрэй» найр шатаар нубарюулан үнгэргэхэ тухай тогтоол «Гэсэр»—Түб Азиин арадуудай эрдэни зэндэ онсолһон байна. Энээнһээ уламжалхада, «Гэ- ртэ хабаатай үйлэ хэрэгүүд, хэблэгдахэ эйлдаа эндэл уряа доро ябаха, барлагдадаг байха

эндэмэнийнгээ эрхим хэшэгые тахин үргэхэ гээ- ймнай нанган зорилго болоно бэшэ гү?

ЭНХИРХЭН ТЭНГЭРИИН ҮНГЭТЭЙ

сэнхир «хэлэтэй», оорөөшье сэб сэнхир тэн- тэй, алтамал хуушан монгол үзэгөөр «Гэсэр» дуудаа логшоотой, зүүн таладаа—эшынгээ ой- гараһан һарын эбэр дээрэ улаан-шаргал нара дээрээн дээрэнь гурбан үе сагай бата бэхн хол- лдэ болоһон түүдэгэй гурбан дүлэн мүн лэ хой. Энэ хадаа Эрхүүгэй областьдо ехэ наада- гаһан Хангин нютагһаа асарагдаһан Гэсэр Бог- шо

тэнгэриһээ заяатай Газар түбэ дээрэ хүн зобоожо, туляажэ байнаг хара хүсые үгы хэ- ан Гэсэр Богдын туг огторгойн үнгые бэедээ ноорсо шэнгэлгэ бээ. Энээнние мүнөө хэн- шаахана зүрхэлхэгүй.

улаан наранаар гэжэ хөөрүү хүнэй хэлэхээр, ислэл хотымнай гол талмай дээрэ Эрхүүһээ шадайнгаа Гэсэрэй сэнхир тугые намилэуулан. асаржа зооходо, досоо һуртэй зохид болоо ар гуай тоосоон газетэдэмнай толилогдоо

АГВААН ДОРЖИЕВАЙ НЮТАГТА

Й тугые огторгойнь һайндэрэй болохоёо бай- та хүргэхэ гэжэ хори гаран ехэ, бага—эдэб шинануудан һубариндан, улаагай харгыгаар барин гараад ябахада, түрүүшын зогсолто бо-

Тамхитын гэ энгэртэ, баригдажа байһан да- колохон Ба ай сэргэ зоохоһон асагадаархид— жиевай нютаархид түрүүшын уттамжа хэзэ. бгэд айлш хадагаар золгоно. Загарайн ирг ат. Буряад Республикын арадай шинин ам алгын дулаахан үгэ хэлэһэн

ин биишхан үүнбүүдэй наманшалаад, түрэл та ирагүй нэгэгэхэн хоолойгоор «Этигэлһэ» хада, огторгойн мянган сагаан бурхад дабгал нанахаар байгаа һэн:

да жабсу ши о,
ла жабсу ши о,
жабсу ши о,
жабсу ши о...

дасанай оорилгада һайн дураараа үргэл үр- жасые хэрэгулжа, нютагай **һүргуулийн** баг- Доржиевай нютагта арбан зүгэй гурбан сагаан үйлын мүн шанар болоһон дасан ойрхон болтогой гэжэ үреэл табяад, замаа үргэл- ха, бэлэйбди.

ОРИ-БОЛДОГОЙ ТЭРЭЭХЭН ХОЙМОРТО

Й Хори хоёрые залган тобойжо һуудаг Тэнгэ- о тээ холохон оршодог үндэрэй оройдо хар- ын тогтожо, халта амяа дарадаг газарые олон ябза. Тэндэ мүнөөнэй гуримаар түхеэрэгдэ- даг. Тэрэнэй магнайда «Ум сайн амгалан гэжэ түбэдөөр, хуушан монголоор, мүнөөнэй эр һиилээтэй,

дорэй оройдо мүн лэ Гэсэрэй сэргэ зоогдо- эдэб үнгэтэ бүдэй үртэйэн уягдаба, зэд мүн- зуйлнүүд табигдаба.

эгэтын угай нэрээр нэрлэгдэжэ байдаг айма- шад хүршэ Загарайнгаа түлөөлэгшэдэй удэ- дайлшадые эндэ уттажа абаба гээшэ. Хо- адай гулваа А. М. Бузин үгэ хэлэжэ, хэлэ- ан айлшадаа амаршалһан байна.

еспубликын арадай поэт Д. З. Жалсараев ни-

Доржи Банзаровай түрэһөөр 170 жэлэй ойдо

ЭРДЭМТЭН ТУХАЙ ДОМОГУУДЫҺАА

Мүнөө июниин 26-да Буряадай түрүүшын эрдэмтэ Д. Банзаровай түрэһөөр 170 жэлэй ой тэмдэглэгдээ гэжэ олонитэ мэдэнэ. Тиин эрдэмтэй үе саг тухай, тэрээн тухай домог үгэнүүд бүхы Буряад орон соогуур тараһаниинь ганхалгүй.

Хажэнгын аймагай Хөөрхэ нютагта ажаһуудаг байһан Намдак Намсараев алдартай үбгэжөөл нигэжэ хөөрөө бэлэй: «Эрдэмтэ Банзаров олон үндэһэнэй хэлэ мэдэдэг, тиигээд мэдэхэгүй юумэнь гэжэ байхагүй, ехэл һүбэлгэн хурса хүн гэхэл даа. Нэгэтэ тэрэ хари газарта, зүгөөр ямар гүрэндэ һэм, мэдэнэгүйб, юрэдөөл ехын эрдэмтэдэй суглаанда хабаадалсаа гэхэ. Суглаанай забһарлалгын үедэ бүлэг зон сугларалаа, тэндэ англи хэлэн дээрэ тус суглаанай асуудалаар зүбшэлдөөн, хөөрэлдөө хэлсээн боложо байба гэнэ. Тэдэнэй дунда Доржи Банзаров соносожо байһан аад, баһал өөрынгөө һанамжаар хубаалдажа, хөөрөөндэ оролсобо ха. Тиихэлээрнь дүхэриг зоной дундаһаа нэгэ эхэнэр тодожо абан, француз хэлээр «энэ хабтагар нюуртамнай юу мэдэхэ аад, арсалдаанда хамааралсабаб?» — гэжэ тулюуршагаар ээлиг-моолиг дуу гараба ха. Банзаров дары француз хэлэн дээрэ тэрэ эхэнэр һээ үшөө һайнаар, тордиһогүйгөөр нигэжэ харюусаа: «Өөдэрхүү хүнүүд өөрынгөө тэнэгые үхэтэрөө мэдэдэгүй». Тэрэ эхэнэр улагад гээд лэ, байра дээрээ юушье хэлэжэ шадангүй, хахаһоо гэхэ», — гээд, нэгэ хөөрөөниинь дүүрэбэ.

Хоёрдохинь. Банзаров Эрхүүдэ худэлжэ байхадаа, өөрынгөө хурса бодолоор харьяата зоной гайхуулдаг боложо, тэрээндэ дурагүйдэдэг хүнүүдэй бүлэг бии боложо захалаа һэн гэлсэхэ. Нэгэтэ тэрэнине удэшын ехэ сайлалганай ёнололдо уриба ха. Банзаров залуу хүн даа, сарюунаар хубсалаад, тэрэ удэшын ёнололдо дуратайгаар ошоол һэн гэхэ. Ошюһон газартань айхабтар олон дээдэ зэргын зиндаатан, гос һайханаар хубсалһан хатанабгайнар ехэ байшангай дундуур хүл хөөрсэг эрьелдэжэ, хатаржа, энсэлдэжэ, хөөрэлдэжэ байгаа юм гэхэ. Болзоото сагтаа уригдаһан зон бүлта хүлтэй ута нэрээдэ гуримтайгаар һуужа, нэгэ нүхэрэйнгөө түрэһэн удэрые тэмдэглэжэ, мүн лэ ута сэмгэтэ хундагануудые үргэлгэн боложо захалба юм гэхэ.

Нигэжэ үүр сайхын тээ урдахана ёнолол дүүрэжэ, тараха саг дээрэ, хурабшын зэргэ хундагануудые бариба ха. Банзаров бусажа ябахадаа, мүнөө һүүлдэ хугаашаяа архи бэшэ, ондоо хорото зүйл байһыень лаб ойлгоо. Гэртээ тулажа ерэхэдэнь, хашаагайнь газаа двориитынь шорой хамажа байба ха. Тиин тэрэ хашаагайнгаа харуулшанда нигэжэ хэлээ: «Би эртүүр бодожо, шухала хэрэгээр Петербург хото гарахамни, үглөөгүүр миниий хойноһоо бүлэг зон ерэхэ байха, тэдэндэ намайе ябаа гэжэ хэлэхэшэ».

Үглөөдэрынь наранай тээ дээрэ гараһан багаар үнэхөөрөө табан хүн (эрэшүүл) Банзаровтай бараалхаха һанаатай гэртэнь ерэхэдэнь, харуулшан үбгэжөөл хэлээ ха: «Өдөмни үгы, үглөөгүүр эртэ Петербург зорижо гараа». Ерэһэн хүнүүд түр зуура һаатажа, байд гээд, дундаа уг-маг гэлдэжэ, гүбэд-шэбэд гэлдээд, дары гэдэргээ шуумгай харайлдаа һэн гэхэ.

Үдэшэниинь тэдэнэр гэртээ ерэжэ, тэрэ һуниингөө «нюуса» хэрэгые гайхалсажа, бодолгото боложо һуутараа, нэгэниинь хэлэбэ ха: «Банзаровта уулгаашамнай хорон бэшэ байгаа гээшэ. Хорон байгаа һаань, тэрэшни Петербург ошожо шадахагүй байгаа». Энэ үедэ Банзаровта хэжэ үгэһэн шэлтэйһээ тэн лэ тэрэл хэмжүүрэрнь өөртөө хэжэ: «Би эргэл нимые хэжэ үгөө һэм, тэрэнэй буруу һуроегүй юумэ һаань, бишье яахашьегүйб»,—гээд, өөдөө харажархиба гэхэ.

Удэшэниинь шэлээ худахһан байжа болооб гэхэлээрнь, хоёрдохи хүн һуухигад гэжэ бодон, мүн лэ нэгэ тиимые өөртөө хэжэ, ама руугаа хүнтэрэбэ ха. Нүгөөдүүлынь һанаглэһэн тула, эдэ хоёр нүхэдөө дуурааба гүй юм гэхэл даа. Үнгэрһэн һуниингөө мангартан толгойе үнхөөрөө хороор «заһахадаа», юуи байха һэм, хэды сагай үнгэрхэлөөр июдэдынь бэлтылдэжэ, хүлиүүдынь жэрылдэжэ, буруу һүрөөл һэн бэзэ. Үлэһэн нүхэдынь хуулита шоур абажа, дахин Банзаровые хараха гэлдэжэ зорюута ошохо баатай болоо.

Нигэжэ үгэсэлгын хара хэрэгэй хойшолонгоор эрдэмтэ Банзаров энэ наһаяа хонжоһон юм гэжэ миниий залуу хүбүүн ябахада, буурал толгойто үбгэд хөөрэлдэжэ һуугаа һэн. Найданай Ахай үбгэжөөл (Намдак Намсарайн) намда нигэжэ хөөрэһэн юм.

Үгынгөө түгэсхэлдэ тэрэ нигэжэ нэмээ һэн: «Хабатай сэсэн эрэ хүн хара һаналтанай һабарта оробошье, тугал мэтээр туршуул болон һаладагтүй, хойто «хүлдөө» хогиттойгоор холодон ошодог юм даа», — гээ һэн.

Энэ хэлэгшыень би үшөөл түгэс удха соонь түүрээн гаргажа шадабагүй хэбэртэйб. Өөрөө (мүнөө һанахадам) анхабтар оноошо мэргэнээр хошоолон хэлэжэ һуугаа агша бэлэй. Мүнөө сагай хубуун һаа, тэрэ айхабтар бэлигтэй поэт гү, зохеолшон хүн ябаха һэн.

Гушаад жэлэй саана тэрэ наһа барла һэн. Эрдэмтэ Г. О. Туденов энэ үбгэжөөл тухай һайн мэдэхэ, хөөрэлдэһэншье байха.

Д. ДОРЖОГУТАБАЙ.

Хүн ба байгаали

ИЮЛЬ—ЗУНАЙ ДУНДА ҺАРЫ

Үүрэй хираалжа, гэгээ орохо байта жэргэмээл агаарта дэгдэн гараад, хүхэ номин тэнгэриин оёорһоо шэнэ удэрэй магтаал татана. Уданшьегүй наранай түрүүшын туяагай зүүн хадын оройгоор сасархада, хамаг байгаали нойрһоо һэрижэ, зунай ээлжээтэ удэр мүндэлнэ. Нуга, сабшалан дээгүүр шүүдэртэ шингэтэһэн олон үнгэтэ сэсэгүүд наран тээшэ толгойнуудаа ганхуулан, үе мүсөө тэниилгэнэ. Дээгүүрнь шаргал зүгынүүд нинджэ захална. Хараасгайнууд борооһо, батаганаа намнан, харбаһан годли мэтээр зурас гэлдэнэ. Хурдан далитай байхада, һайн лэ ха даа!

Ажалаараа байгаалине шэмэглэн баяжуулагша хүнүүд эртэлэн бодожо, худэлмэриингөө удэр эхилнэ. Һаалишад үнеэдээ һаана, малшад, хониншод үглөөнэй һэрюундэ хони, үхэрнүүдээ адуулан бэлшээхээ яарана. Удэрэй аяма, нохойн гангинама халуунда хонид бултадаа хургаад, мүртэй эдеэлдэгүй ха юм. Мүн тугал, буруунуудые өхэр һонорхоод, хэдэ гэнээрхэд, үһан соо ороод гү, эли добын ороидо гараад тинрэдэг.

Удын наранай шанха дээрэ зогсошоходо, аяма халуун эхилжэ, һоно, батаганаан олошорно. Үхибүүд горхоной эрьедэ ошожо, үһанда шунгажа, ойможо, наранда бээе шарана. Багашуулла энээнһээ зохид юуй сиив?

Июль—зунай дунда һара. Энэ хадаа жэлэй эгээл дулаан аад, шиир нойтоор элбэг һарануудай нэгэниинь юм. Саһанай орооһондол, улаангирай хөөбэр хаана, яанагүй дүүрэн үнанхай. Һарын тэнгээ тарлан хүсэд сэсэглэхэнь. Алар дээрэ огторгойдо хүбэн сагаан үүлэнүүд бии болоод. Хүхэ-сэнхир тэнгэриин өёорто туналана. Хадын саана хоргодоһон удэшын наранай улаан толон унтаржа, тэнгэриин нутөө хаяаһаа удэшын боро хараан һэмээхэнээр мүлхинэ. Ой модон һуниин харанхыда харлан түглыгөод, һүрөөтэйгөөр харагдана. Улам харанхы болоходо, огторгойн орьёлдо одо мүшэд олошоржо, ониб-аниб гэлдэнэ. Һэбшээ һалхинай намдахада, агаар һэрюу даажа, ой соо суурьятай, һонор болоно. Нуга, сабшалан дээгүүр шаидаганууд дэбхэншээн һүрэлдэнэ. Һарьһан эрбээхэйнүүд (үрэмшөөнүүд) һуниингөө агнуурида гараниай. Жагсаһан гуранууд буухиралдана. Хаанашьеб, ойн гүнзэгыдэ шара шубуун «Гы-һүү!» гээд, зэбүүсэмээр һүүхирнэ. Голой эхиндэ, хүн амитанай ябадагүй буртаг шэдхэ соо үлэн шононууд улилдана.

Зунай һуни хээрэ, таладаньe, үһанай эрьедэшье хоноходо, аятай зохид юм. Тойроод нэрюухэн, хон жэн. Сэсэг ногооной, үрэ жэмэсэй үнэр анхилна. Гансал бүхэтэр боргооһоной һинахань хашартай. Зунай һуни зүүнхойноһоо уданшьегүй гэгээрөөд, аалиханаар наран мандажа, дахлад зунай халуун удэр эхилнэ.

Июль һарын удэр ута. Агаарынь бүгшэм халуун. Хухын доногдохо үсөөрнэ. Ойн шубуухайнууд аалиханаар дуулалдана. Тарялан соогуур будиэнүүд бүбэнэлдэнэ. Үбһэ ногоон соогуур гаршаанууд олоороо һүрэлдэнэ.

Зунай тэн. Сэсэгтэ нугын үбһэ ногоон бээе хүсөө, эдеэнэ. «Үбһэ сабшаха хара» гэжэ урдань буряад зон хэлсэдэг һэн. Тэрэнь—июль. Үбһэ ногооной эгээл шэмэтэй байхада, сабшаха хэрэгтэйл. Хожомдожо сабшаа хадаш, шэмэ багатай үбһэн абтахал.

Хүдөөгэй ажалшад хаһа саг соонь һайхан үбһэ хурянжа абахала яаралтай худэлнэ. Энэ худэлмэридэ һурагшад зунайнгаа амаралтын үедэ түрэлхидтөө ехэ туһа хүргэдэг. Сабшалан дээрэ тракторай хажуурнуудан тарнаганаан таһарнагүй. Үбһэ ногоон дээрэ мүнгэн шүүдэр сэлсылдэнэ. Голой нугада сайбар манан унаад байнаа, наранай шарамсаар дэгдэшэнэ. Һэрюун тунгалаг, Боргооһо, батаганааншье хомор. Үглөөгүүр эртэ, шүүдэрэй хүсэд хатаагүйдэ, гар хажуураар үбһэ сабшахада ямар урматай, даасатайшье байдаг гээшэб! Оньһото техникын ябахын аргагүй голой булан тохой, бургааһанай заха, өёороор үбһэ сабшагшадай хажуурууд ялагашалдана, далансын һүүлээр, хойноһ гүбэгэр мүр үбһэн үлэнэ. Хажуурнуудаа хурсадахань, үбһэ хиргахань үглөөнэй тунгалаг һоной агаарта холоһоо сууряатана.

Хатаһан үбһэнэй хангал аятай. Удын оролтын һүүлдэ сэл хүхөөр хатаһан үбһэ тармаха, бухал шэрэхэ, һүрилхэ худэлмэри эхилнэ. Шанга наратай, нэбшээтэй удэр. Шамдаха хэрэгтэй, удэшэлэн тээ уһа сехэтэй аадаршье орожо магадгүй.

Ойн соорхойдо нохойн хоншоорой ягаан сэсэгэй задархада, нуга тохойдо хонхо сэсэгүүдэй хүхэрхэдэ, сагаан бальжан гарма сэсэгэй дэльбэсэ наран тээшэ үргэхэдэнь, одоол зун болобо гэжэ хэлэмээр.

Зун тухай ой соо ургадаг жэмэсүүд тодорхойгоор хэлжэ үгэдэг бээ?! Тэндэ ургадаг сэсэгүүдые харахада, мүнөө зунай ямар һараб гэжэ хүсэд мэдэжэ боломорюм. Түрүүшын гүлөөргэнэ —июнь, түрүүшын нэрһэн— июль, түрүүшын алирһан — август һара. Хэр тиибшье июль хадаа гансал нэрһэнэй һара бэшэ, харин эдэб жэмэсээр элбэг һара юм. Июль соо хара нэрһэн, улаагана, малина, үхэр нюдэн эдеэшэдэг.

Һарын эхеэр бүхы зэрлиг ангуудай нооһон гуужажа дүүрэдэг. Тэдэнэр үбэлэйгөө нэмэргые һэлгэжэ, оршон тойронхи байгаалида ехэ тааруу үнгэ зүһэтэй хүнгэхэн, һэрюухэн «тэрлигүүдые» хэдэрэнхэй.

Зун—ойн багашуулай үе мүн. Уурхайһаа шубуулай дальбараанууд нинджэн гаража, ангуудай зулзагад боргожоно. Эдэнэй дунда эгээ томонь баабгайн гүлгэд болоно. Тэдэ бүрн үбэл байхада, февраль һарада эшээн соо түрөө. Мүнөө тэдэнэр эхынгээ хойноһоо дууламгайгаар дахана. Үгэ дуулаагүй, тоомгүй нэгэниинь эхэһээ һайн гэтэр «альган таргта» хүртэдэг. Үнэгэнэй гүлгэд нухэнэйнгөө амһарта нааданэ, хэрмэнэй хүбүүд модоной оройгоор түрүүшынгээ һүрэлгэнүүдые гүйсэдхэжэ туршана.

Баабгайн ороон түлэг дундаа. Эмэ баабгайе хэдэн эрэ шара маахайнууд дахаад ябадаг. Тэдэнэр эмээа булаалдажа, шуһа адхартараа, ноонһоо үрхиртэроо носолдодог, каншалдадаг юм. Энэ үедэ баахалдайнууд айхабтар сухалтайнууд ябалаг. Тэдэнэр тэ дүтэлхэ, о тон аюултай. тай хүндэ д мэдэхэ хэрэг

Гүреөнэнэй болон хаанда хүн тэжэлнэ дахаад, зөөлө хэлжэ, хоолло

Хүлүү, хур дальбараанууд хаад нинджэн луунууд дал хамта нуурай лараад, тамар ехэнхи сагаа густ һарын эх буудай дальба хүсэжэ, буда болоно.

Байгаалида гарагшад, тэн гал түүдэбшэ хүсэд унтараа шоройгоор, з хунаха зэргэ

Нэмэс түү лөөнөөе удэш соо хүнүүдэй ооголдохо гү. Тэндэ шуухаа. эзэл дые айлгаха, гүй. Нөгөөнө хэбтэнэн ш раа, гүреөнэн лон бүсад з зулзагадые улүү. Зарим жэ, «шуниэр бараануудые hанаал. тэдэ гэртээ абаад ехэл алдуу ушарта нинж эхэнээнь таа мэ үхэшэдэг годуулаад эр тээ эхэ нэгэ-хоёр ер даг, эдеэлүүд дэнэр хажуу шамаагай д ааад гэтэ абаад ябаа байгаа ёнот

Ангуушад гөө олзоборн хөөрнэ. Бай заһана, зан һэльбэнэ. Е ведүүд алим гүй. Тэндэ ж намарай ур хаяа, шалгах ранхай. Онд ридаг аймаг техническэ аж хэгдэнэ.

Х

Нигүүлэсхы сэдьхэлэй үряагаар

һайжаруулха зорилготойгоор

Һаяхан Улаан-Удэдэмнай колясканууда hууһан инвалидууд хотын үйлсэнүүдээр, нэгэн жэгдээр үнгэрбэ. Энэ үедэ ГАИ-гай худэлмэрилэгшэд автотранспорт зогсоожо, харгыда аалин намдуу байдал тогтоогоо. Владивосток хотоһоо байгша оной апрелиин 11-дэ гараһан эдэ эрэлхэг зониие нэрлэбэл, 44 наһатай, ород яһанай, Магаданда ажаһуудаг, хүгжэмэй багша, спортын мастер Юрий Шаповалов, 25 наһатай, ород, Новокузнецкдэ ажаһуугша, час заһабарилдаг ажалтай, спортын мастер Евгений Колычков, 27 наһатай, украин яһанай, Закарпатиин областиин Березникэ һууринай духовно семинариин һурагша, спортын мастер Александр Сухан гэгшэд болоно.

— Акционернэ «Спутник» бүлгэмэй Москвагай «Приключение» клуб, мүн Россин оборонын министерство энэ «Владивосток—Санкт-Петербург» гэһэн аяншалгые эмхидхээ. Колясканууда hууһан гурбан эдэ инвалидые тусхай транспорт—дүрбэн томо машина удэшэнэ. Тэрэ машинанууд соо врач Э. Юновай кабинет, туалет, душ, кухни, унталгын таһалганууд бии. Механик, радист, массажист, эдеэ шалгагша, элдэб зүйлнүүдээр хангалгын түлөө харюусадаг хүн, 3 жолоошон мүн лэ эдэнтэй ябалсана,—гэжэ супермарафонлэгшэ, «Приключение» клубай догшо А. П. Федяков хөөрэбэ.

— «Москва-Макдоналдс», «Ресторан Москва» гэһэн хамтнууд энэ хэрэгтэ мүнгэ ехэ. Мүн швейцарска «Морад», Нюрнберг-никомэд», Германиин «Л фирмэнүүд экспедициие медхангалые даажа абаһай. Г ра» фирмын колясканууда лидууд һуунхай ябана.

Үбшэн үлбэр эрэмдэг хүнүүд байдалыень бидэ, манай общ гүйбди гээд мэдээжэ. Харин э хэ зондол адли эрхэ түлөөлэгдэ сэл, эрмэлэлнүүдтэй бшуу аяншалга-баатаршалга инвалид зонуудай хоорондохи «шулуун гажа, байдалые һайжаруулха Манай республикын инвалидуу лэ нэгэдэжэ, сурхарбаан, дас

Н.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: инвалидуу үедэ.

А. ШАГДАР

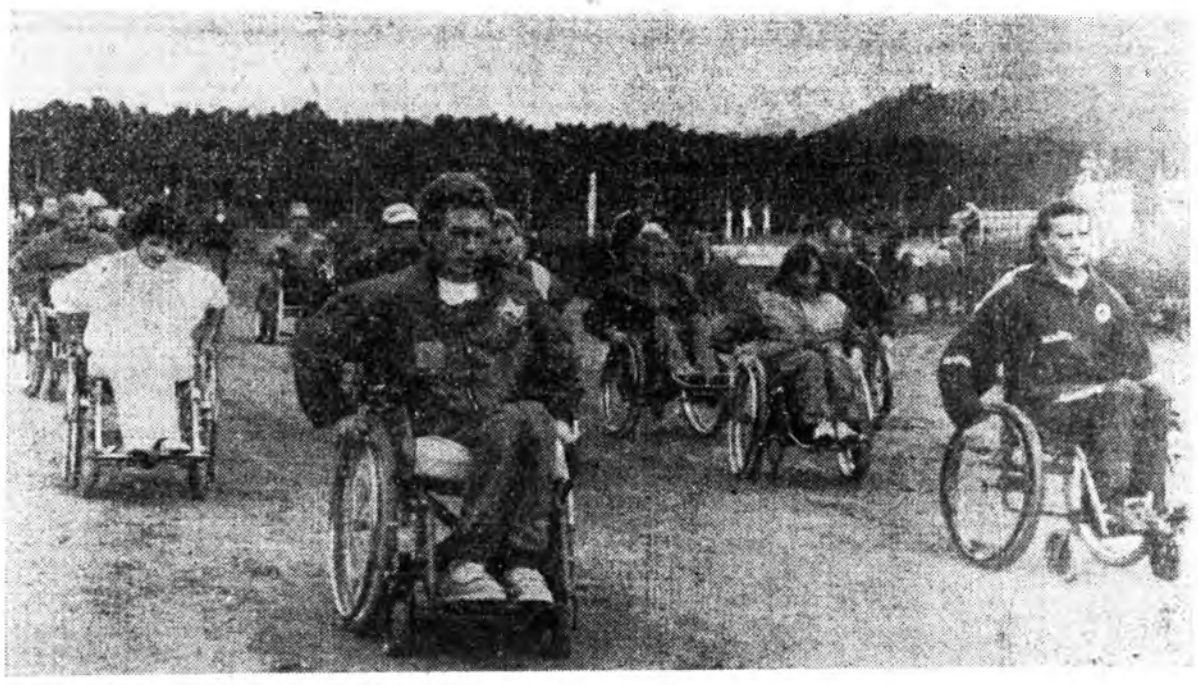

Һурагшадай зунай амаралта

АМАРНА

Алтай, Ехэ-Нуга, Хяагтын-Адагай болон Мөөрөөшэ нютагуудай үхибүүд үзэсхэлэн гоё Эльһэтэ гэжэ газарта түбхинэһэн пионернүүдэй лагерьта амаржа эхилбэ. Спортын-элүүржүүлгын лагерь болоһон энэ һууринда аймагай хүүгэдэй спортын һургуулиин тренернүүд тус лагерьта хүмүүжүүлэгшэдээр хүдэлнэ.

— Манай лагерьта 140 үхибүүд ерэнхэй. Эдэнэр хүмүүжүүлэгшэдэй һургаал доро спортын өөһэдынгөө дуратай зүйлнүүдые шэлэн абаад, һуралсал, һорилго гараха юм. Нэгэ үхибүүн үдэртөө 90 түхэригэй эдеэ хоол абаха, амарха, сэнгэхэ аргатай. Аймагай захиргаанай түлвээ А. Г. Нечаев, нютагай засагаархид хамтаржа, 400 мянган түхэриг тус лагерьта үгэһэн байна. Энээндэнь аргагүй ехэ баяр баясхалан хүргэнэбди. Тиихэдэ путевкын түлөө турэлхид тус тустаа 350—400 түхэриг мүнгэ үгэжэ, үхибүүдээ амаруулжа эхилбэ,— гэжэ тус лагериин начальник Цыден Доржиев мэдээсэ һэн.

Е. АЛЕКСАНДРОВ.

ЭМШЭЛҮҮЛНЭ

Бээ муутай хүүгэд хоёрдохи жэлээ «Аршаан» курортдо эмшэлүүлжэ, амаржа байна. Түнхэнэй аймагай түбэй больницын таһагай үндэһэ һуури дээрэ энэ хүүгэдэй бээые элүүржүүлгын түб эмхидхэгдэнхэй.

Июниин 8-һаа аймагай 12 хүүгэд эндэ эмшэлүүлжэ эхилээ. Хүүгэдэй бээые элүүржүүлгын түбтэ А. А. Майоров Д. Л. Булгутова хоёр худэлнэ. Хүүгэдэй бээын элүүр энхые уушханһаа гадуур туберкулез аргалалгын санаториин эмшэд шалгана. Мэргэжэлтэ врач, дүй дүршэлтэй М. Ц. Прушенова тэдэниие хүтэлбэрилнэ.

Байгша оной зунай туршада бүхыдөө 72 үхибүүд, 14 багшанар эндэ бээ эмшэлхэ, амарха юм. Хүүгэдэй бээые элүүржүүлгын түбэй эмхидхэлгэдэ аймагай захиргаанай гулваа Н. Б. Манзаев горитой хубитаяа оруулаа. Тэрэнэй үүсхэлээр аймагай захиргаан хүүгэдые эмшэлгэдэ 130 мянган түхэриг һомолоо һэн.

Г. МОНКЕТОВ.

Түнхэнэй аймаг.

АЖАЛЛАНА

Холын хойто Барханай дунда һургуулиин һурагшад зунайнгаа амаралтын үедэ түрэл Ленинэй нэрэмжэтэ, мүнөө саг зуурын «Бархан» ассоциаци гэжэ нэрлэгдэһэн ажахыдаа ехэ туһа хүргэхэ хүсэлэнтэй, эрмэлзэлтэй. Мүнөө жэлдэ тэдэнэр багшайарайнгаа хүтэлбэри доро ажал хэхэ түсэб, даабаритай. Юуб гэхэдэ, колхоздо хони хайшалха, үбһэ тэжээл бэлдэхэ, хонин хурьга, буруу хашарагуудые манажа харуурһалха ажал ехэ ха юм. Мүнөө жэлнай уһан бишэн жэл гэжэ олондо мэдээжэ. Тиимэһээ илангаяа тэжээл бэлдэхэ, таряанайургаса хуряажа абаха тон хундэ хүшэртэй үйлэ хэрэг бологшо аа гү гэжэ ажалшадай сэдьхэл зобооно. Ехэ хура, бороо орохо гэжэ зон хэлсэдэг.

Ерэхэ үбэлжэлгэдэ хүсэд хурэхэ тэжээл хэр бэлдэжэ үрдихэб гэжэ хэншье мэдэнэ бээ. Барханай һурагшад һургуули шадарай талмай дээрэ овощ ургуулжа абадаг. Мүнөө теплицэ соо үгэрсэ, морхообой, талмай дээрэһээ һонгинын ургаса хуряажа абаха хараатайгаар үдэр бүрн уһалжа, бог ногооснь түүнэ. Энээниие һургуулиин багша Цырема Цыжиповна Хоргонова ударидана.

Мүн тосхон һууринаа һэргээхэ, үйлсэнүүдээ ариг сэбэр байлгаха, модо тариха, тэдэниие хорёолхо, Барханай суута мойно харуурһалха мэтын худэлмэридэ һурагшад хабаадана.

Б. ДОНДУПОВ.

Хурамхаанай аймаг.

Уншаа, дуулаа һэн гүт?

ҮНЭН ДЭЭРЭЭ ЮУН БОЛОО ҺЭМ?

1982 оной ноябриин 12-то Л. И. Брежневые һүүлшын захда удэшэлгэ тухай Союзуудай байшангай Колонно залһаа, Улаан талмай дээрэһээ харуулһан телевизионно дамжуулгануудые олон хүнүүд һанана ёнотой. Хүбэн хүүртигтэй хоёр хүнэй хуурсаг асархые хулеэжэ байһыень теле-харагшад обёорһон байха. Тэдэнэй нэгэниинь хуурсагай толгой талын, хоёрдохинь хүл талын аргамжа барижа, хуурсагаа аалиханаар нүхэн руу табихань гэжэ һанан гэнээ гэнтэ юумэнэй түр-няр гэхэ абяан дуулдажа, гашуудалай салюдай буудахадашье түр-няр гэнэн абяаниинь элеэр ойлгогдожо байгаа һэмнай. Үнэн дээрээ тиихэдэ юун болоо һэм бэ?

Мүнөө Великобританида ажаһуудаг биолог Жорес Медведев, мэдээжэ түүхэшэн Рой Медведевэй аха онсо өөрсэ, үнэншэмөөр һанамжа дурадхана. Улаан талмай дээрэхи энэ ушарай гол шалтагааниинь хадаа тэрэ үглөөгүүр болоһон, урдандаа олондо мэдээжэ бэшэ байһан үйлэ хэрэг болоно гэжэ «Андропов» гэһэн ном соогоо Жорес Медведев һанамжаяа бэшэнэ. Тиихэдэ, нояб-рнин 12-ой үглөөгүүр, Колонно зал соо һүүлшын хахасалга эмхидхэхээр Брежневэй бээые хуурсаг соо табихадань, өёоройнь хабтагай хобхоржо, хүүр шалгые нүхэн руу аалиханаар табиха ёнотой хүнүүд тэрэниень мэдэхэгүй байгаа бшуу. Хуурсаг дорооһоо нүхые хүндэлэн табиһан модонуудые абахадань, худөөлүүлэгшэд хуурсагай үлүү хүндэ байһые, тэрэниие нүхэн руу аалихан табижа шадахагүйгөө ойлгоо һэн.

Тэрээнһээ боложо, талмай дээрэ түр-няр гэһэн абяан соностоо ха юм.

К. ВИЛЬГАТС.
(«Курьер» газетэһээ абтаба).

ДУРАСХААЛЫЕНЬ МҮНХЭЛЭН

Округой Дотоодын хэрэгүүдэй таһагай даргаар олон жэлэй туршада ажаллаһан, милицийн полковник. СССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй габьята худэлмэрилэгшэ Х. З. Загдаев нютагтаа аюулгүй байдал сахиха, гурим журам һайжаруулха, гэмтэ ябадал үсөөрүүлхэ талаар туйлай ехэ габьяатай байһан гээшэ. Тиимэһээ үнихэн наһа барааһан тэрэниие агынхид мартадаггүй. Аша габьята ажал хэрэгыень сэгнэжэ, нэрыень мүнхэлжэ, мүн областиин дотоодын хэрэгүүдэй таһагай управлени Ханда Загдаевич Загдаевай дурасхаалай шанда хүртэхын түлөө, «Динамо» бүлгэмэй түрүү һуури эзэлхын түлөө спартакиада үнгэргэдэг заншалтай.

Июнь һарын тэнгээр эзлжээтэ иимэ мүрысөөн Дулдарга һууринда үнгэргэгдэжэ, тэрээндэ округой гурбан районой дотоодын хэрэгүүдэй таһагуудай тамирша-сагдаанар хабаадалсаба. Дулдаргын районой дотоодын хэрэгүүдэй таһагай ажалшад энэ хэмжээ ябуулгада эртээниһээ бэлдэхэл хэһэн байгаа.

Мүрысөөн спортын хатан болохо хүнгэн атлетикын тулалдаагаар эхилээ һэн. 100, 60, 400, 1500 метрэй зайнуудта үнэргэгдэһэн мүрысөөнүүдтэ гол түлэб Дулдаргын болон Агын таһагуудай хоорондо шанга тэмсэл болоо. Жэшээлхэдэ, 4×100 метрэй зайда эстафетэ дамжуулгын урилдаанда Дулдаргын эхэнэр, эрэшүүл урилдаа. Харин тиихэдэ 400 метрэй зайда Агын районой дотоодын хэрэгүүдэй таһагай түлөөлэгшэ В. Басагадаева эрхимлэбэ. Харюудань Дулдаргын түлөөлөгшэд А. Дашанимаев 100, 60 метрэй зайнуудта шалгарба. Энэл команды ханшын А. Филиппов 6 метр утые харайжа, бэлэдхэл һайнтай байһанаа гэршэлээ.

Велосипедээр үнгэргэгдэһэн урилдаанда агынхид Л. Сансараева, Э. Дондоков гэгшэд эрхимлэжэ гараа. Мүн таһагай ажалшад энэ хэмжээ ябуулгада эртээниһээ бэлдхэл хэһэн байгаа.

Мүрысөөн агынхин городки шэдэлгээр хэндэшье мүхөөгөө үгтэбэгүй. Волейболой мүрысөөндэ эхэнэрнүүд соонгоо Агын эрэшүүлэй дундаһаа Дулдаргын команданууд илажа гараба.

Милицийн ажалда эгээл шухала гэжэ тоологдодог албанай гурбалжан зүйлэй мүрысөөнүүдтэ Д. Цыдыпов, В. Васильев, Б. Цыбенов гэгшэдтэй тэнцэхэ зон байбагүй. Тиимэһээ милицийн полковник байһан Х. Загдаевай наһанайнь нүхэр Мэдэгма Будажаповна, басаганиинь Светлана Хандаевна гэгшэд эдэ гурбан шамбай хүбүүдтэ гэрэйлгээ бүлын түрүүгэй дурасхаалан шан, үнэтэ бэлэгүудые сугларагшадай нэрьемэ альга ташалган доро барюулһан байна.

Һуршадай мүрысөөндэ Агын түлөөлэгшэд Баради болон Тамара Доржонимаевтанда хүрэжэ хараха зон олдобогүй. Ханда Загдаевичай Будаланай нютагаархид тэдэнэртэ ханын часуудые бэлэг болгон барна. Оонор таталгаар мүрысөөндэ дулдаргынхид эрхимлэбэд.

Буряад барилдаанай мүрысөөн спартаннадын эгээл һонирхолтой зүйл болоо гэхэдэ, алдуу болохогүй. Эндэ Дулдаргын команда шалгаржа, олонхи шэнүүриүүдтэ ялалта туйлабад. Гансал 82 килограммһаа дээшэ шэнүүртэ Могойтын бүхэ Тагаров түрүү һуури эзэлээ бшуу. Спартакиадын абарга бүхын шанда хүртэхын түлөө үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ дүрэ булаалдалгын барилдаагаар спортын мастер Сада Цырендашиевта хэншье хүрэбэгүй.

Эсэстэнь хоёр удэрэй туршада үргэлжэлэһэн нааданууудай дүн согсолходо, Дулдаргын районой дотоодын хэрэгүүдэй таһагай эбтэй эетэй команда түрүү һуурида гараба. Удаадахи нааданууд Ага тосхондо үнгэргэгдэхөөр хараалагдаба.

Ц. ЖАМСАРАНОВ,
худөө бэшэгшэ.

Аргали нютаг.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ:
ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц. НИГЖАТОВ Б-М Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н (редакторай орлогшо) РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э., ЦЫРЕНДЫЛЫКОВ Б. Ц.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой эблэл болон редакцийн ажалша коллектив.

Манай адрес:
670000, Улаан-Удэ, Каландаришвилиин үлгэс, 23. «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакцийн телефонууд: редакторай—2-50-96, приемный — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретарийн—2-50-52, секретариадай—2-66-76, таһагууд: соёлдүүдэй худэлмэрийн ба нинтын эмхидхүүдэй —2-34-05 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическэ — 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон һургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; 2-67-81 олонитын худэлмэрийн ба мэдээсэлэб—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-60-91; коммерческэ—2-35-84; корректорнуудэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй (выпускающинуудай)—2-35-95, манай корреспондентнууд: Баргажандо—91-1-44, Закаменскда—31-61 Агинскда—3-45-94.
Буряад Республикын Министрнүүдэй Соведэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери—2-54-54, касса—2-56-62.

Газетэ жилдэ 260 дахин гарана. Хэблэлэй 2 зүүдэнэн хэмжээтэй. Газетын индекс 50901. Тираж 7 500 Хэблэлдэ түшаагдэһэн саг: 04.00.

Буряад Республикын Хэблэлэй ба олонли мэдээсэлэй министерствын республиканска типографидта газетэ бараандаа хэбшэгдэбэ. Директорэйнь телефон 2-46-45.